

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Andra Kammaren. N:o 23.

Fredagen den 2 april.

Kl. $\frac{1}{2}$, 3 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 26 nästlidne mars förda protokoll.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *C. R. Wersäll* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 4 i lagen den 24 maj 1895, angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsföt.

Den kongl. propositionen bordlades.

§ 3.

Föredrogos, hvar för sig, och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts i senaste sammanträdet bordlagda propositioner:

angående anvisande af medel för Sveriges deltagande i 1900 års verdensutställning i Paris, och

angående jordafsöndring från förra regementschefsbostället Tegnaholm, $1\frac{1}{2}$ mantal, i Tegnaby socken af Konga härad af Kronobergs län till utvidgning af skolhusplan.

§ 4.

Efter föredragning vidare af herr *A. Hedins* i senaste sammanträdet aflemnade motion, n:o 173, beslöt kammaren öfverlemna densamma till behandling af statsutskottet.

§ 5.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 23.

lagutskottets utlåtanden n:is 34, 35, 36, 37, 38, 39 och 40; samt Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10.

§ 6.

Herr A. Hedin, som för motions afgifvande erhållit ordet, yttrade: Inom jernvägsstyrelsen tilldraga sig saker utaf den eftertänkligaste beskaffenhet, hvilka blifva fördolda, synes det, *endast* för Kongl. Maj:t. Under sådana omständigheter torde det icke finnas någon annan utväg än att påkalla Riksdagens medverkan för att få Kongl. Maj:ts uppmärksamhet fäst på saker, om hvilka för öfrigt hela allmänheten talar.

Den sålunda aflemnade motionen, hvilken erhöi ordningsnummern 174, begärdes på bordet och bordlades.

Härefter aflemnade herr *M. Dahn*, en motion, n:o 175, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag för Sveriges riksbank.

Med bifall till af motionären gjord hemställan beslöt kammaren att nu hänvisa denna motion till särskilda utskottet.

§ 7.

Anmäldes och godkändes:

1:o) statsutskottets förslag till riksdagens skrifvelse, n:o 24, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för tillbyggnad af det åt telegrafverket upplåtna hus vid Skeppsbron i Stockholm, och

2:o) Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 18, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda bank; samt

n:o 19, angående val af två fullmäktige i riksgäldskontoret och tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige derstädes;

dels ock till Riksdagens förordnanden:

n:o 20, för två fullmäktige i riksbanken;

n:o 21, för tre suppleanter till Riksdagens fullmäktige i riksbanken;

n:o 22, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; och
 n:o 23, för tre suppleanter till Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden, nemligen:

bevillningsutskottets betänkande n:o 11, i anledning af väckt motion rörande hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och nedsättning af tullen å socker; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 41, i anledning af väckt motion angående sådan ändring i gällande strafflagstiftning, att den tid, hvarunder tilltalad person suttit häktad, må kunna tillgodoräknas honom vid utmätande af straff;

n:o 42, i anledning af väckt motion angående tillägg till 22 kap. 11 § strafflagen;

n:o 43, i anledning af väckt motion om tillägg till 16 och 60 §§ i sjölagen;

n:o 44, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 11 kap. 15 § strafflagen, och

n:o 45, i anledning af väckt motion om ändringar i kongl. förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875 m. m.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>O. Persson</i> i Killebäckstorp	under 14 dagar fr. o. m. den 7 dennes,
» <i>K. Hultkrantz</i>	» 8 » » » 6 »
» <i>E. Eriksson</i> i Qväcklingen	» 14 » » » 6 »
» <i>J. Bromée</i>	» 14 » » » 7 »
» <i>B. Dahlgren</i>	» 8 » » » 7 »
och » <i>J. E. Nordin</i> i Sättna	» 14 » » » 8 »

§ 10.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,46 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Lördagen den 3 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästförflutna mars.

§ 2.

Herr talmannen yttrade härefter: Sedan talmanskonferensen i dag varit samlad för att taga öfversigt öfver det föreliggande riksdagsarbetet, får jag meddela, att enligt dess beslut under nästa vecka diskussionsplena komma att hållas onsdagen den 7 och torsdagen den 8 och, om vidare ärenden då föreligga färdiga till behandling, äfven lördagen den 10 april. Derefter kommer intet diskussionsplenium att hållas förrän torsdagen den 22 dennes, då gemensamma omröstningar komma att verkställas om sådana voteringspropositioner, som då kunna vara af kamrarne godkända.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 4 i lagen den 24 maj 1895, angående anskaffande af hästar och fordon för krigsmagtens ställande på krigsfot.

§ 4.

Efter föredragning vidare af herr A. Hedins på kammrens bord hvilande motion, n:o 174, beslöt kammaren hänvisa densamma till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:o 4.

§ 5.

Föredrogs och bordlades för andra gången:

bevillningsutskottets betänkande n:o 11, samt lagutskottets utlåtanden n:is 41, 42, 43, 44 och 45.

§ 6.

Till behandling förelåg till en början statsutskottets utlåtande n:o 31, i anledning af Riksdagens år 1896 församlade revisorers berättelse

angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1895.

§ 1.

Lades till handlingarne.

Efter föredragning dernäst af § 2, angående en felaktighet i bokföringen inom arméförvaltningen, i hvilken utskottet hemställde, att Riksdagen måtte vid hvad i ärendet förekommit låta bero, begärdes ordet af

Herr Collander, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Då jag deltog i 1893 års statsrevision, vid hvilken den anmärkning mot arméförvaltningen blifvit framställd, som sista årets statsrevision återigen förnyat och här finnes omförmäld, ber jag att få säga några ord.

Den anmärkning, som gjordes af revisorerna år 1893, afsåg, att arméförvaltningen, som har att förskottera medel till de olika förvaltningarna inom verket och som naturligtvis sedan godtgör sig för de förskotterade beloppen och påför desamma den förvaltning, som fått de förskotterade anslagen, sedermera skulle i vederbörlig ordning redovisa, huru förskotten blifvit använda. Det är gifvet, att genom nyssnämnda tillvägagående arméförvaltningens hufvudbok bör vid årets slut utvisa, att så och så mycket blifvit under årets lopp förskotteradt. Nu har emellertid af förskotten redovisats endast en del, under det att en annan del kvarstår såsom oredovisad. Dessa sålunda icke redovisade förskott skola naturligtvis finnas någonstädes.

Nu har 1893 års statsrevision anmärkt, att redovisning fattats för omkring 38,000 kronor af arméförvaltningens medel. Härpå svarade arméförvaltningen, att den icke kunde göra reda för, hvaraf detta kom sig, men att den hoppades kunna under nästa år gifva förklaring på detta förhållande. Nästa år kom, men man kunde ej heller då få reda på, hvart pengarne tagit vägen. På detta sätt fortgick det till sista årets revision, och ej heller då hade arméförvaltningen kunnat leta rätt på pengarne. Detta förefaller mig högst besynnerligt, ty medlen skola naturligtvis finnas någonstädes; det måste ju finnas någon, som tagit emot dem och som står i ansvar för dem.

Nu säger statsutskottet uti sitt utlåtande om detta statsrevisorernas påpekande: »jemte uttalande af den mening, att den bristande öfverensstämmelsen emellan arméförvaltningens hufvudbok och departementens redogörelser uti ifrågavarande hänseende uteslutande är föranledd af felaktig bokföring» etc. Att så skulle vara förhållandet, kan jag icke förstå, ty »felaktig bokföring» kan icke bestå i något annat än att förskottet blifvit förfördt på orätt förvaltning. Ja, då kan man tala om felaktig bokföring. Men fattas redovisning om hvar medlen finnas, så är det någonting helt annat.

Jag tycker verkligen, att denna revisorernas anmärkning är fullt befogad, och att, då man haft på sig hela tiden från år 1893 till år 1897, man nog bort kunna leta rätt på, huru saken förhåller sig. Jag vet icke, hvad jag i detta fall skall yrka, men nog synes det mig

att det minsta man kunde göra vore att uttala sitt ogillande af ett sådant förfarande.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§§ 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Lades till handlingarne.

§ 6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Lades till handlingarne.

§ 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Lades till handlingarne.

§ 10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Lades till handlingarne.

§ 12.

*Angående
ofullständig
redovisning
af enkefru
E. C. Ny-
bergs dona-
tionsfond.*

Jemte erinran, att, enligt hvad 1895 års revisorer meddelat, efter det enkefru Erika Carolina Nyberg, född Söderberg, som till direktionen öfver institutet för blinda donerat en fond å 90,000 kronor, med föreskrift att gifvarinnans namn ej under hennes lifstid finge blifva känt utom direktionen, afidit, direktionen den 30 januari 1895 beslutit, att fondens från och med samma dag förda räkenskaper skulle tillika med institutets öfriga räkenskaper öfverlemnas till granskning af kammarrätten, hade revisorerne omförmålt, att af fondens räkenskaper, som sålunda varit för revisorerne tillgängliga,

framgått, att den förenämnda den 30 januari 1895 ingående balansen utgjort kronor 103,898: 83.
 samt att intressemedlen under året belöpt sig till » 3,351: 03.

Summa kronor 107,249: 86;

*Angående
 ofullständig
 redovisning
 af enkefru
 E. C. Ny-
 bergs dona-
 tionsfond.*

(Forts.)

hvaremot utgifterna utgjort hyra för lokal till försäljning af blindas arbeten kronor 1,500: —
 arfvode till kamreraren för fondens förvaltning » 400: —
 understöd åt korgmakaren F. Fromell i Sala » 50: —
 för utskrifne elevs utrustning..... » 1,150: —
 skrifmaskiner » 231: —

tillsammans kronor 3,331: —

hvidan utgående balans utgjort » 103,918: 86.

Summa kronor 107,249: 86.

I sammanhang härmed hade revisorererna meddelat, att, på sätt jemväl af 1895 års revisorer anmärkts, någon redovisning öfver de för elevernas utrustning från fonden för tiden från fondens öfverlemnande, eller år 1886, till år 1894 utbetalda medel icke kunnat bekommas, hvidan rigtigheten af ofvannämnda, den 30 januari 1895 ingående balansen icke heller kunnat bedömas.

I häröfver afgifvet utlåtande af den 23 januari 1897 hade direktionen öfver institutet för blinda till en början återkallat i minnet, hurusom direktionen med anledning af 1895 års revisorers anmärkningar i samma i ämne anført, att direktionen år 1893, så snart direktionen med sin dåvarande sammansättning hunnit taga kännedom om förhållandena vid institutet, meddelat föreskrifter rörande redovisningen af de med ifrågavarande fonds medel anskaffade arbetsmaterialier, och att det vore med tillämpning af dessa föreskrifter, som redovisning lemnats angående de från nämnda fond år 1894 för ofvanberörda ändamål utgifna medel, dels ock att, ehuru fullständig redovisning i detta afseende för den föregående tiden ej numera kunde framskaffas, direktionen hade allt skäl antaga, att de medel, som från fonden anvisats till utskrifna elevs utrustning, samvetsgrant användts för ändamålet, hvarom direktionen haft särskildt tillfälle att förvissa sig i anledning af en och annan f. d. elevs på senare tiden förda klagomål i ämnet.

I sammanhang med revisorerernas ifrågavarande framställning hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra Kammaren af herr *E. A. Zotterman* väckt motion (n:o 157), deri föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes föranstalta derom, att direktorn vid institutet för blinda å Tomtebodas, fil. doktorn Petrus Kerfstedt, måtte åläggas att framlägga fullständig och godkänbar redovisning för den af enkefru Erika Carolina Nyberg, född Söderberg, enligt gåfvobref den 28 april 1886 till direktionen öfver institutet för blinda lemnade donationen, i hvad afsäge de medel, som kongl. direktionen öfver institutet under åren 1887—1893 låtit till direktorn, mot qvitto af honom, utanordna för utgångselevernas utrustning med verktyg och arbetsmaterialier m. m., hvilka

Angående
ofullständig
redovisning
af enkefru
E. C. Ny-
bergs dona-
tionsfond.
(Forts.)

belopp, enligt statsrevisorernas anmärkning år 1895, sammanlagdt utgjorde 7,710 kronor 77 öre, eller ock, att, för händelse direktorn bruste uti sådan redovisning, honom måtte åläggas att till fonden återbetala kapitalet med ränta.

Utskottet hemställde:

- a) att Riksdagen måtte vid den med anledning af revisorernas förenämnda framställning afgifna förklaring låta bero; samt
- b) att det i herr Zottermans ofvanberörda motion framställda förslag för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning till en början af *mom. a)* begärdes ordet af

Herr Zotterman, som yttrade: Då statsutskottet har behandlat de under *mom. a)* och *b)* upptagna ärendena under en och samma paragraf, tillåter jag mig göra den vördsamma hemställan, att dessa begge frågor må få tagas under behandling på en gång.

Denna hemställan bifölls.

Sedan herr talmannen i följd häraf låtit uppläsa jemväl *mom. b)*, lemnades ordet å nyo till

Herr Zotterman, som nu anförde: Såsom kammaren torde finna, har jag icke saknat anledning att komma med den motion, som nu är under behandling. Jag behöfver icke närmare motivera detta påstående; de, som läst motionen, hafva der funnit skälen.

Nu har emellertid, som herrarne finna, statsutskottet icke ingått i någon saklig pröfning af motionen, utan i stället tillstyrkt, att Riksdagen måtte låta vid den gjorda anmärkningen för närvarande bero, och detta af den anledning, att kammarrättens revision gjort anmärkning om utanordnande af 400 kronor såsom räkenskapsförare-arfvode för den Nybergiska fonden för år 1895. Statsutskottet anser sig nu böra invänta utgången af denna fråga, som i princip skall afgöra, huruvida fonden skall af direktionen för blindinstitutet redovisas eller icke. Utskottet nämner, att det icke har sig bekant, huruvida kammarrätten ännu afgjort frågan. Jag kan emellertid upplysa, att kammarrätten nu afgjort frågan på det sätt, att den fastställt revisionens anmärkning. Som likväl ärendet möjligtvis kommer att underkastas Kongl. Maj:ts pröfning, synes det mig, som om frågan äfven med den utgång den fått i kammarrätten icke kan anses vara afgjord. Skälet, hvarför frågan i princip väntar sitt afgörande, är, att direktionen i sin förklaring till kammarrätten har dragit i tvifvel, huruvida den vore skyldig att redovisa fonden, och särskildt har den numera afgångne ordföranden i direktionen, numera affidne landshöfding Themptander, förklarad, att han muntligen af donator eller testamentsgifvarinnan erhållit den förklaringen, att hon icke ville, att fonden skulle redovisas. Huru dermed förhåller sig, vill jag icke yttra mig om; men jag anhåller hos kammaren att få uppläsa en

handling af testamentsgifverskan, med ledning af hvilken kammaren kan göra sig en föreställning, huruvida hennes tanke var, att fonden icke skulle redovisas eller att den skulle redovisas. Denna handling lyder som följer:

Afskrift.

»Häri genom befullmäktigar jag artisten herr Nils Gustaf Janzon att å mina vägnar, på sätt han finner lämpligast, grundligen undersöka och taga reda på, huruvida den af mig år 1886 till institutet för blinda donerade fond till understödjande af blindas sjelfverksamhet vederbörligen införts samt fortfarande införes och redovisas i institutets räkenskapsböcker och verkligen användes endast till det med densamma afsedda ändamål, hvilket icke på några vilkor får förändras, samt att samme herr Nils Gustaf Janzon må vidtaga alla de åtgärder, som han anser vara nödvändiga för betryggandet af, att de blinde för all framtid må hafva det gagn af denna min donation, som jag med densamma afsatt, nemligen att räntorna användas till understödjande af de blindas sjelfverksamhet, särskildt till inköp af verktyg och arbetsmateriel m. m. åt de från institutet utgående eleverna, under det att kapitalet ej får förminska.

Stockholm den 21 Februari 1893.

E. C. Nyberg.

Egenhändiga namnteckningen intyga:

M. Holmström
f. d. Bagare.

Ale Höjer
Kamrerare.

Rätt afskrifvet betygar Stockholm rådhus å aktuarie-kontoret den 5 April 1893.

Ex officio
E. Eisen »

Lösen 25 öre.

Detta såsom svar på den invändning, som gjorts af direktionen. Derutöfver vill jag meddela kammaren, att jag af en af den nuvarande styrelsens ledamöter har fått mig i handom utan förbehåll en promemoria. Jag skall dock icke trötta kammaren med att uppläsa den. Jag vill icke göra det nu, därför att jag tror mig få anledning att återkomma till detta ärende ett annat år och jag då ämnar begagna mig af denna promemoria så, som jag anser saken kräfva. Jag vill också tillägga, att denna promemoria lär varit meddelad den afdelning af statsutskottet, som behandlat frågan och hvars yttrande ligger till grund för utskottets utlåtande. I sådant fall synes det mig, att jag är berättigad att här åberopa den. Denna promemoria vill icke gifva sig ut för att vara en fullständig redovisning af saken i fråga. Men den vill angifva motivet för att direktionen ansett sig kunna uttala den uppfattningen, att alla medel användts på det sätt, som varit afsedt.

Af denna promemoria ser det ut, som om doktor Kerfstedt, direk-

*Angående
ofullständig
redovisning
af enkefru
E. C. Ny-
bergs dona-
tionsfond.
(Forts.)*

Angående
ofullständig
redovisning
af enkefru
E. C. Ny-
bergs dona-
tionsfond.
(Forts.)

torn i fråga, skulle sig till last hafva betalat ut 168 kronor 45 öre. Men genom de anmärkningar, jag dervid måst göra, finner jag, att han i stället bör debiteras för 375 kronor 55 öre. Dertill kommer, såsom nittonde bilagan i min motion intygar, för 3 bundtar vide å 9 kronor åt hvardera af omkring 20 utgångna elever, d. v. s. till ett värde af 27 kronor per elev, hvilket gör 540 kronor, samt för korgformar å 35 kronor per elev 700 kronor. Då skulle han efter denna min uppfattning hafva ett saldo sig till last af 1,615 kronor 55 öre.

Derutöfver får jag nu endast nämna, att hvarje utrustningslista, som här till summan upptages, är framlagd utan motsvarande qvitto; ingen är qvitterad.

Sedermå vill jag erinra, att vis å vis arbetspenningarne för 1887—1888 det icke är visadt, huruvida alla dessa äro utgångna såsom resultatet af de 3 handarbetslärares samstämmade anteckningar, d. v. s. på grund af herr Uddvalls och fröknarna Strömbäcks och Östmans gemensamma anteckningar, eller huruvida de blott utgöra beloppet af *arbetslärares* arbete, och detta bör kunna utrönas af böckerna deruppe.

Vidare vill jag nämna, att för dem, som utgått 1889—1893, finnes icke uppfördt ett enda öre såsom arbetspenningar, oaktadt flere af de elever, som utgått under dessa år, varit intagna före 1885 och ej så få samtidigt med dem, som här antecknats hafva fått medel 1887 och 1888. Det har heller icke visats, huruvida icke äfven efter 1885 arbetsprocent antecknats af nämnda tre arbetslärare. I alla fall äro arbetsmedel, elever till förlust, innehållna. Under sådana förhållanden kräfver naturligtvis denna sak en noggrann utredning.

Som sagdt, jag vill icke nu längre upptaga kammarens tid. Jag hoppas att nästa år få komma tillbaka med en närmare granskning af denna promemoria. Och med ledning af hvad jag nu uttalat öfverlemnar jag åt kammaren att afgöra, huruvida jag lyckats bevisa, att jag haft skäl till mitt uppträdande eller icke.

Mot det slut, hvartill utskottet kommit rörande min motion, har jag ingenting att erinra, då utskottet tillstyrker, att mitt i motionen framställda förslag »för närvarande» ej må föranleda till någon Riksdagens åtgärd och således invänta Kongl. Maj:ts afgörande af frågan om direktionens skyldighet att redovisa fonden. Deremot anser jag, att ett rent bifall till punkten a) icke är att tillstyrka. Herr talman, om kammaren godkänner förslaget i punkten a), så anser jag, att kammaren dermed gifvit décharge i frågan, och då är saken afklippt. Men kammaren bör låta saken bero tills vidare, så att kammaren för sin del icke afgör frågan nu, utan förbehåller sig rättighet att en annan gång dertill återkomma, i fall statsrevisorerna anse det nödvändigt. Jag skall därför taga mig friheten hemställa, att punkt a) måtte förändras så, att efter ordet förklaring införes ordet tillsvidare. Då skulle denna punkt komma att lyda sålunda: att Riksdagen må vid den med anledning af revisorernas förenämnda framställning afgifna förklaring *tillsvidare* låta bero.

Hvad punkten b) vidkommer, har jag icke något yrkande att göra.

Herr Persson i Stallerhult yttrade: Herr talman, mine herrar! Jag tror, att kammaren skall gifva statsutskottet rätt deruti, att det för närvarande icke kunnat komma längre än det gjort i denna fråga. helst som den stora principfrågan, huruvida statsrevisorerna haft rätt att blanda sig i denna affär eller icke, ligger under de dömande myndigheternas pröfning. Nu säger motionären, att kammarrätten fält sitt utslag i enlighet med kammarrätsrevisorernas anmärkning. Men det är icke säkert, att frågan derigenom är fullt afgjord, utan den kan blifva dragen under högre rätt, och då är det väl skäl att åtminstone afvakta detta.

Angående ofullständig redovisning af enkefru E. C. Nybergs donationsfond.
(Forts.)

Det lider intet tvifvel, att för de år, som motionären syftar på, full redovisning blifvit lemnad af direktionen för institutet. Det är icke ringaste tvifvel derom. Men huruvida den person, som haft pengarna om hand, användt dem, som räkenskaperna visa, det är väl detta, som frågan rör, och det är väl vid denna punkt, som klander uppstått. Men af den förklaring, som direktionen lemnat på förra årets statsrevisorers anmärkning, framgår, att det icke varit möjligt att erhålla alla verifikationer för de medel, som direktorn ubetalt. Nu är det så, att direktionen vexlar undan för undan; jag tror, att det är 3 direktioner, som suttit, sedan anmärkningen framkom. Och då tycker jag, att det skulle vara väl hårdt, om Riksdagen skulle ålägga den nuvarande styrelsen att gälda hvad den föregående möjligen felat. Det är för öfrigt aldeles icke bevisadt, att fel blifvit begånget, utan frågan gäller verifikationer, som numera icke kunna i sin helhet erhållas.

Jag anser, att frågan genom den promemoria, som motionären här uppläste, kommit i ett helt annat läge. Förhåller det sig så, att den fullnagt, som upplästes, eger vitsord, så är det icke Riksdagen och dess revisorer, utan det är en enskild person, som har med frågan att göra. Låt då denne enskilde person utföra sitt uppdrag, så få vi se, hvad han kan göra. När han kommit med sina anmärkningar, och om den högsta myndigheten dömer i enlighet med kammarrättens nu omnämnda utslag, då är rätta tiden inne att ingripa, men icke förr. Som frågan nu ligger, är det icke möjligt.

Det ändringsförslag, som motionären sökt formulera, kan jag icke alls se skulle förbättra saken, utan jag tror, att det är bättre att antaga utskottets förslag; och därför yrkar jag bifall till detta.

Herr Nylander: Herr talman! Det var ju synnerligen tråkigt, att denna redovisningsfråga äfven i år skulle behöfva blifva föremål för Riksdagens pröfning, synnerligast som man haft skäl förmoda, att denna sak skulle med anledning af hvad i fjol förekom, i tid hafva blifvit af vederbörande på nöjaktigt sätt ordnad. Då emellertid så icke skett, synes det mig knappast möjligt, åtminstone för denna kammare, att, såsom utskottet hemställt i punkt a), helt enkelt lata vid den afgifna förklaringen bero. Ty den afgifna förklaringen innehåller i själfva verket ingenting annat än ett relaterande af hvad som i kamrarna förra året beslöts äfvensom ett framhållande af, att direktionen för institutet icke kommit i tillfälle att meddela någon annan upplysning i frågan än den, som den redan lemnat; och med denna

Angående
ofullständig
redovisning
af enkefru
E. C. Ny-
bergs dona-
tionsfond.
(Forts.)

upplysning har kammaren förut förklarad sig icke på något sätt vara tillfredsställd.

Är det emellertid nu så, som utskottet påstår, att frågan, huruvida institutets direktion är skyldig att redovisa ifrågavarande fonds förvaltning eller icke, kan blifva afgjord genom ett slutligt utslag i det under kammarrättens pröfning liggande anmärkningsmålet, så kan ju häri ligga ett skäl att tills vidare se saken an. Det synes mig därför, att man nu bör endast så till vida bifalla utskottets hemställan, att man låter vid den afgifna förklaringen *tills vidare* bero, på det att kammaren fortfarande må hålla öppen denna i statsrevisorernas berättelse omförmälda redovisningsfråga. Jag ber därför, herr talman, att få tillstyrka det af herr Zotterman framställda yrkandet, att i första momentet efter ordet förklaring insättes orden *tills vidare*.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag för min del anser, att det är alldeles nödvändigt, att kammaren i detta fall vidhåller sitt förra året fattade beslut, hvarigenom denna fråga blir öppen för kamrarne och statsrevisorerna; och då detta vinnes genom det af herr Zotterman föreslagna tillägget i mom. a) af klämman, så skall jag be att få anhålla om bifall till herr Zottermans yrkande.

Herr Larsson i Mörtlösa: Jag har inom statsutskottet föreslagit den förändring i klämman, hvarom herr Zotterman framställt yrkande; och då jag det gjort, är det gifvet, att jag äfven nu vidhåller denna mening, Jag anser nemligen, att frågan bör stå öppen, så att, om den nästa år kommer före, Riksdagen må kunna vidtaga de åtgärder, som den kan finna lämpliga.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets i mom. a) gjorda hemställan, biföll kammaren samma hemställan med den af herr Zotterman föreslagna ändring.

Mom. b) bifölls.

§§ 13 och 14.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

I § 15 gjorde utskottet slutligen följande uttalande:

»Hvad för öfrigt blifvit af revisorerna anmäldt och erinradt har utskottet funnit dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra tagas i öfvervägande vid behandling af de utgiftsanslag, revisorernas framställning berör, dels hafva medfört åsyftad rättelse, dels vara genom vederbörandes utlåtanden nöjaktigt förklaradt, dels ej vara af den vigt, att, oaktagd förklaringen icke varit fullt tillfredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandena påkallas, dels slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande».

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Kihlberg: Med kännedom om det ringa intresse, som Riksdagen egnar statsrevisorernas berättelse, och med kännedom om, huru sällan Riksdagen vidtager några åtgärder med anledning af de förhållanden, som revisorerna i sin berättelse framhållit såsom anmärkningsvärda, lär väl icke vara mycket resultat att vänta af ett uppträdande vid revisionsberättelsens behandling inom kammaren. Men innan man nu avslutar behandlingen af föreliggande revisionsberättelse, vill jag likväl fästa uppmärksamheten vid en anmärkning, som har blifvit begrafven uti den sista punkten, men som jag likväl tror borde vara värd något mera beaktande.

Jag har i statsutskottet uttalat mig derhän, att den fråga, som jag ämnar beröra, icke har af vederbörande blifvit på ett tillfredsställande sätt förklarad, och jag har icke heller inom statsutskottet kunnat erhålla en tillfredsställande förklaring. Men då jag icke vann gehör, utan stod ensam beträffande denna min uppfattning, så ansåg jag det icke värdt att anteckna mig såsom reservant. Jag vill dock meddela kammaren hvad denna anmärkning innehåller, emedan jag vågar tro, att åtskilliga af kammarens ledamöter icke haft tid att taga del af revisionsberättelsen i dess helhet.

Den anmärkning, jag åsyftar, gäller de höga proviantprisen vid flottans station i Karlskrona i förhållande till motsvarande pris vid flottans station i Stockholm. Detta har väckt revisorernas uppmärksamhet, och det synes mig äfven vara af den beskaffenhet, att det kan fästa Riksdagens uppmärksamhet vid sig. Vid Stockholms station har proviantportionen kostat för kokföda 54 öre och i Karlskrona 58 öre, för torrföda vid Stockholms station 58 öre och vid Karlskrona 72 öre. Bland särskilda artiklar vill jag nämna färskt bröd, hvar för priset pr kilogram vid Stockholms station för utspisning i land uppgick till 10,38 öre och vid Karlskrona station till 12,22 öre samt för utspisning ombord i Stockholm till 10,38 öre pr kg. och i Karlskrona till 20 öre pr kg; således varupriset i Karlskrona i det allra närmaste dubbelt så högt som i Stockholm. Den förklaring, som af förvaltningsdirektionen blifvit i förevarande hänseende afgifven, innebär, att konkurrensen mellan de spekulanter, som skulle leverera dessa varor, skulle vara mindre i Karlskrona än i Stockholm. Detta kan ju möjligen i viss mån inverka på förevarande skiljaktigheter i pris, men samma direktion erkänner också, att så stora skiljaktigheter, som förekommit med afseende på brödspriset, skiljaktigheter uppgående till nära 100 procent, icke kunna förklaras endast ur den synpunkten. Förvaltningsdirektionen vill då förklara det dermed, att det mjuka bröd, som serveras åt manskapet i Karlskrona, icke är af samma beskaffenhet som det, som användes i Stockholm, och meddelar tillika, att detta mjuka bröd i Karlskrona tillverkas af siktadt rågmjöl. Nu synes det mig underligt, om så skulle vara förhållandet, att en annan utspisningsstat skulle vara gällande för Karlskrona station än för Stockholms, och att sålunda det bröd, som ingår i portionerna åt manskapet i Karlskrona, skulle vara af annan beskaffenhet än det som användes vid Stockholms

station. En enhet härutinnan förefaller mig behöflig. Det synes mig vara skäl till det antagande, att vederbörande i Karlskrona skulle egenmäktigt hafva anskaffat ett dyrare bröd, än hvad i utspisningsstaten medgifves. Är det förhållandet, så föreligger här efter mitt förmenande ett missförhållande, som kräfver rättelse, ty hvad finnes det för skäl för, att manskapet i Karlskrona skall utspisas med bättre föda än manskapet vid Stockholms station. När sjömännen utgå på expeditioner, så äro väl förhållandena enahanda, vare sig manskapet är från Karlskrona eller från Stockholms station, och då böra de väl äfven i detta fall vara likställda.

Är det åter så, att brödet i Stockholm och brödet i Karlskrona är af samma beskaffenhet, men ändå så stor prisskilnad förefinnes, så vet jag icke, huru det skall kunna förklaras. Möjligen skulle en förklaringsgrund ligga deri, att, såsom revisorerna fått sig meddeladt, all spannmål, som användes till bröd för utspisning af manskapet vid flottans station i Karlskrona, är bakadt af utländsk spannmål, under det enligt den upplysning, som erhållits, vid Stockholms station begagnas både utländsk och svensk spannmål. Men äfven om härigenom prisskilnaden till någon del skulle kunna förklaras, så kan detta likväl icke vara anledning till hela den stora prisskilnad, som förefinnes.

Nu kan man säga, att denna prisskilnad af 10 öre pr kg. bröd icke betyder så mycket. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att det här gäller en trupp eller en befolkning af flere tusen man, och därför gör denna prisskilnad ganska stora summor.

Jag vill därför till Riksdagens ompröfning hemställa, huruvida det kan anses vara med god hushållning och omtanke om statens intresse förenligt, att så stora skilnader i afseende på kostnaden för bröd mellan Stockholms och Karlskrona stationer skola kunna påvisas, och om icke detta pris vid Karlskrona station skulle kunna nedbringas och derigenom en ganska betydande besparing för statskassan erhållas.

Skola dylika anmärkningar som den omnämnda få passera Riksdagen, utan att revisorerna få något stöd för de anmärkningar, som de framställt, och Riksdagen förklarar, att den icke fäster sig vid dessa anmärkningar, utan anser allt vara godt och väl, så gifver ju Riksdagen vederbörande på hand, att de i detta fall få handla efter godtycke, och detta kan ju leda till ganska betänkliga förhållanden och förorsaka statskassan stora utgifter, som eljest skulle kunnat undvikas.

Jag vet väl, att det icke tjenar något till att framställa ett yrkande, utan att jag kommer att vara en ropandes röst i öknen, men jag har dock ansett mig som statsrevisor vara pliktig att i kammaren omförmåla detta förhållande, innan denna fråga nu lägges till handlingarna.

Herr Eriksson i Bäck: Jag har fäst mig vid en annan punkt i revisorernas berättelse, hvarom statsutskottet icke yttrat något i sitt nu behandlade betänkande.

Vid Strömsholms hingstdepôt är större delen af jordbruket utarrenderad, och det är endast en liten obetydlig del deraf, som depôten har under egen skötsel. Nu ser man af revisorernas berättelse, att detta icke utarrenderade eller s. k. egna jordbruk har lemnat i bruttoinkomst endast 457 kronor 50 öre, medan utgifterna för det samma belöpa sig till 4,741 kronor 67 öre, sålunda mer än 10 gånger så mycket som bruttoinkomsten. Detta jordbruk är icke större, än att till utsäde åtgått endast 2 hl. korn och 800 kg. hafre, och att höskörden icke hade ett högre värde än 157 kronor 50 öre. Det är sålunda kanske icke möjligt, att bruttoinkomsterna kunnat blifva mera än 457 kronor 50 öre, men hvad utgifterna beträffar, hvilka uppgingo till 4,741 kronor 67 öre, synes det mig alldeles oförklarligt, huru med dem kan hänga tillsammans. Här föreligger, efter min mening, något oegentligt på ett eller annat sätt. Antingen måste här vara något fel i bokföringen, eller också är det några andra saker, som icke äro som de borde vara.

Det synes mig, som om, då revisorererna gjort anmärkning mot eller påpekat dessa förhållanden, statsutskottet också hade bort söka utreda saken något, så att det blifvit utrönt, om möjligen någon tillfredsställande förklaring kunde lemnas.

Jag har velat omnämna detta förhållande, men har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades icke. Utskottets uttalande lades till handlingarne.

§ 7.

Efter föredragning vidare af statsutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om öfverlåtande å Karlskrona stad af kronans vattenledning derstädes jemte dertill hörande vattenfall, fastighet och byggnader m. m., biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 8.

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande n:o 34, i anledning af väckt motion angående rätt för kronan till andel i vinst af grufföretag å kronojord.

*Angående
föreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
för kronan
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.*

I motion inom Andra Kammaren hade herr *Fredholm* anhållit, »att lagutskottet ville pröfva, hvilken andel af vinsten på ett grufföretag skäligen bör tillkomma kronan på grund af jordeganderätt och under hvilka vilkor denna kronans vinstandel bör utgå, samt för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i gällande grufvestadga, som deraf kunna föranledas.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Angående
föreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
för kronan
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Fredholm: Den fråga, jag i min motion vidrört, räknar sin tillvaro från år 1889, då Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhöll om vidtagande af sådan ändring i kap. 3 § 17 grufvestadgan, att kronan ej afstår från sin jordegareandel. Riksdagen motiverade denna sin anhållan med följande ord: »Med afseende å de stora rikedomar, vårt land eger uti malmfyndigheter, särskildt i de nordligaste delarne af Norrland, synes det, för att dessa rikedomar skola komma landet och dess inbyggare till gagn, vara af yttersta vigt, att dessa malmfyndigheters bearbetande och tillgodogörande verkställas med största omsorg och följdriktighet samt på ett sådant sätt, att kommande generationer deraf utan onödiga uppoffringar få nytta, äfvensom att statens intressen i öfrigt i vidsträcktaste mån — så vidt möjligt och lämpligt är — tillgodoses. Staten bör därför ock vara i tillfälle att med uppmärksamhet och framgång verka i denna riktning.» Att min motion framkommit i det knapphändiga skick, i hvilket den föreligger, beror derpå, att jag väckte densamma den sista motionsdagen med anledning utaf en af herr Kardell samma dag framlagd motion.

I denna sin motion yrkar han, att kungörelsen af den 19 augusti 1889 måtte upphävas utan att samtidigt ändring af § 17 i grufvestadgan vidtoges. Jag torde här böra nämna, att på grund af den Riksdagens skrifvelse, jag nyss omnämnde, Kongl. Maj:t den 19 augusti 1889 utfärdade en kungörelse, som suspenderar grufvestadgans förutvarande bestämmelser om utmåsläggning.

Herr Kardell motiverar sitt i motionen framställda yrkande med att återopa föredragandens i bergsärenden hos kommerskollegium till kollegii protokoll den 15 juni 1893 yttrade mening, hvilken är, »att bergsbruket och derigenom det allmännas och kronans intressen bäst befrämjades genom att åt den enskilda företagsamheten fullständigt öfverlåta tillgodogörandet af mineralfyndigheter; att kronans deltagande i grufarbete, under hvilken form detta deltagande än må ega rum, skulle komma att för kronan medföra risker, kostnader, anspråk och svårigheter af flera slag, hvilka icke skulle motvägas af de fördelar, kronan möjligen skulle kunna i enskilda fall af grufdriften påräkna; samt att kronans ingripande i fråga om sättet för utöfvandet af industriel verksamhet borde inskränkas till att öfvervaka, att ej derigenom skada för det allmänna eller fara för annans lif, helse och egendom uppstode, äfvensom att den då ifrågasatta inskränkningen i för det närvarande gällande rättigheter beträffande tillgodogörandet af malmfyndigheter skulle komma att menligt inverka på utvecklingen af vårt lands nordliga län, hvarest bergsbruket icke borde genom skärpta bestämmelser motverkas, utan fast hellre på allt sätt underlättas.»

Den ståndpunkt, som motionären sålunda nu intager, är en helt annan än den, han intog till frågan, då densamma förra gången förekom till behandling, eller vid 1894 års riksdag. Han yttrade då här i kammaren, såsom reservant emot lagutskottets hemställan, bland annat, att »det är klart, att kronan bör begagna sig af sin

jordegareandel». För detta ändamåls vinnande ville han emellertid ej tillstyrka det af Kongl. Maj:t då föreslagna arrendesystemet, utan »bättre vore det», säger han, »om en viss afgäld erlades af alla», och bäst vore det enligt hans mening att låta denna afgäld utgå af bruttobehållningen. »Detta sätt», säger han, »förefaller mig nr alla synpunkter vara att föredraga». För dessa sina då uttalade åsigtberaberop han såsom sakkunnige fullmäktige i jernkontoret och bergmästaren i norra distriktet. Då jag instämde med honom i detta hans yttrande, kunna herrarne förstå, att det för mig skulle vara angeläget, när jag faun, att han vid innevarande riksdag intog en helt annan ståndpunkt i frågan, att väcka en motion, hvaruti jag kunde ådagalägga, att jag för min del vidhåller de åsigtber, jag vid 1894 års riksdag tillkännagaf genom att då instämma med honom.

Det förefinnes emellertid äfven en annan skiljaktighet emellan herr Kardells ställning till frågan för närvarande och den, han förut intagit. Uti den af honom nu väckta motionen föreslår han nemligen, att den kongl. kungörelsen af den 19 augusti 1889 utan vidare helt enkelt måste upphävas. Då han förra året interPELLERADE statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet i denna fråga, hemställde han dock vid interpellationens besvarande till denne, att han måste se till, »huru vida icke författningen af den 19 augusti 1889 måtte upphävas, *men* med det vilkor, som föreslagits af kommerskollegium och bergmästarembetet i norra distriktet, nemligen att de, som sålunda erhålla utmål, skola förpligtiga sig att ställa sig till efterrättelse, hvad som framdeles kan blifva stadgadt angående statens jordegareandel». Jag har tillåtit mig att något redogöra för herr Kardells motion, därför att det skulle hafva varit önskligt och, som jag för min del förmenar, äfven i öfverensstämmelse med grundlag, om denna hans motion remitterats till lagutskottet och sålunda kommit att behandlas i samband med den af mig väckta motionen, då man af den redogörelse, jag nu lemnat, kan finna, huru nära de med hvarandra sammanhänga.

Sedan jag yttrat detta om anledningen till min motions tillkomst, skall jag tillåta mig att något granska, hvad utskottet anført såsom stöd för sin hemställan om afslag å min motion. Det sista skälet, utskottet därför anför, är, »att lagutskottet väl eger att afgifva utlåtande öfver väckta förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af lag, men ej, på sätt motionären ifrågasatt, att själf framställa dylika förslag». Härvidlag tillåter jag mig hysa en annan åsigt. Jag för min del anser, att lagutskottet kunnat framställa ett dylikt förslag, och jag stöder denna min uppfattning på § 53 regeringsformen, der bland de utskott, lagtima Riksdag skall tillsätta, äfven nämnes »ett lagutskott, att utarbete de från kamrarne remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring». Jag kan icke finna annat, än att lagutskottet, på grund af detta regeringsformens stadgande, varit fullkomligt oförhindradt att gå min önskan till mötes, hvilken var, att utskottet velat pröfva, »hvilken andel i vinsten på ett grufföretag skäligen bör tillkomma kronan på grund af jordeganderätt och under hvilka vilkor denna kronans vinstandel bör utgå».

Angående
Foreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
för kronan
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)

Angående
föreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)

Förutom detta formella motiv till afstyrkande af min motion har utskottet anfört ytterligare tvenne skäl. Det ena af dessa skäl är, att frågan »så nyss varit underkastad statsmagternas pröfning». Ja, nyss betyder i detta fall detsamma som *för tre år sedan*, och om lagutskottet nu tycker, att det är alldeles för tidigt att efter tre års förlopp å nyo taga upp frågan, tillåter jag mig att vara af en annan mening.

Det andra af utskottet anförda skälet är, att »Kongl. Maj:t, vid den utgång, frågan i Riksdagen fått, väl ej lärer underlåta att allt fortfarande egna densamma uppmärksamhet». Hvad det vill säga, att Kongl. Maj:t allt fortfarande egnar en fråga uppmärksamhet, derpå finga vi härom dagen en illustration, som torde hos kammarens ledamöter fortlefva i friskt minne, hvadan detta utskottets skäl torde hafva föga att betyda. Hvad för öfrigt beträffar den utgång, frågan fick vid 1894 års riksdag, torde herrarne erinra sig, att Första Kammaren då antog det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget om tillämpande af ett arrendesystem, hvilket förslag dock af Andra Kammaren afslogs. De allra flesta af de talare, som då Riksdagen yttrade sig i frågan, förklarade sig, i stället för det af Kongl. Maj:t förordade arrendesystemet, vara för ett afgäldssystem, eller just det, som jag nu i min motion ansett, att man å nyo skulle kunna upptaga.

Afgäldssystemet är ingalunda någon nyhet i vår svenska lagstiftning. Det är nemligen tillämpadt i stenkolslagen, hvarti det föreskrifves, att jordegaren i visst fall har rätt till värdet af $\frac{1}{7}$ -del af den stenkol och de leror, som uppfordras. Så vidt jag vet, har detta stadgande i stenkolslagen aldrig gifvit anledning till några tvistigheter. För öfrigt förekommer något liknande i England, der vid de allra flesta stenkolsgrufvor grufvegarne få betala en afgäld (royalty) till jordegarna, även om enskilda och icke staten äro egare till jorden.

I det skede, hvarti frågan nu föreligger, torde med all säkerhet ingenting vara att i densamma åtgöra, men jag anser likväl det vara af vigt att framhålla betydelsen deraf, att denna fråga snart blir bragt till en lycklig lösning. Frågan har, som jag nyss nämnde, stått på dagordningen sedan år 1889, således under en tid af åtta år, och den har tillika varit föremål för en vidlyftig utredning, hvilken redan var afslutad till 1894 års riksdag; men sedan sistnämnda år har frågan hvilat. Under denna tid hafva emellertid, som herrarne veta, stora ansträngningar gjorts för att bringa malmrikedomarne i Norrbottens län till en nyttig användning, och förslag i det hänseendet trycka alltjemt på med allt större och större magt. För närvarande föreligger den viktiga frågan om Luleå—Ofoten-banan. Hvarför har man nu under dessa år försummat tillfället att utreda denna fråga, så att man i närvarande stund kunnat vara på det klara med, huru grufförhållanden i Norrbotten böra ordnas. Man talar så mycket om Norrbottens milliarder i rikedomar, då man af staten vill hafva bifall till privata koncessioner. Men när man påpekar, att *staten* skall taga vara på sin andel i dessa millioner och att staten icke för all framtid skall släppa ifrån sig jordeganderätten, så att den kan hafva ett finger med vid reglerandet af utvecklingen, ja, då har

man icke ett ord att säga, huru staten skall gå till väga för att bevaka sina intressen och vinna *sitt* ändamål.

Man yrkar nu, att det suspenderade tillstånd med afseende å utmålsläggningen, som nu existerar, icke längre bör till skada för företagsamheten fortåra, och deruti har man fullkomligt rätt. Men på samma gång vill man aldeles borttaga kronans jordegareandel. Hvad är då utmålsläggningen? Jo, denna är helt enkelt den akt, hvarigenom grufvegaren lemnas fullkomlig eganderätt till grufvorna. Staten skulle således i ett enda ögonblick lemna ifrån sig eganderätten till alla dessa malmrikedomar i Norrbottens län, och har staten en gång lemnat eganderätten ifrån sig, torde det icke blifva så lätt att utan betydliga ersättningar få den tillbaka. Om de öfverspända förhoppningar, som man nu hyser, beträffande vinnandet af dessa rikedomar i en snar framtid komma att realiseras, skulle det under sådana förhållanden blifva de enskilde, som komma att tillgodogöra sig dem, men hvad får samhället? Norrbotten är dock *samhällets* tillhörighet, det är dock en del af den svenska jorden, och vår herre har skänkt oss härligheterna der uppe i höga Norden icke för att några få personer skola uteslutande till egen fördel tillgodogöra sig dem, utan för att de skola komma hela samhället och framför allt Norrbotten till godo. Jag anser nemligen, att staten icke bör eftersträfvä en del af dessa rikedomar för att bereda statskassan ökade inkomster, utan jag har tänkt, att det, som staten kan vinna ur Norrbottens eget sköte, skall användas just till Norrbottens eget bästa, till befrämjande af dess kulturmöjligheter. Man bör dervidlag icke endast tänka på grubrytningen, utan äfven på att få till stånd ett kraftigt och för dessa nordliga trakter afpassadt jordbruk och en fast jordbruksbefolkning der uppe, som står själfständig och som jemte rikets öfriga jordbruksbefolkning bevarar de gamla rättigheter, vi här i Riksdagen hafva att bevaka. Det ligger stor magt uppå att tillse, att icke denna landsdel helt och hållet måtte hemfalla under bolags- och kapitalistintresset. Man invänder nu, att utan kapital ingen utveckling kan komma till stånd. Ja, det är mycket sant, att utan kapitalets fruktbringande förmåga ingen utveckling blir af, och man bör ju därför ej försumma att underlätta företagsamheten och arbetet. Men detta bör icke ske på ett sådant sätt, att staten totalt beröfvar sig all möjlighet att för framtiden inverka på utvecklingen. Visserligen är det sant, att utmålsläggningen måste medgifvas för att erforderlig kredit skall beredas grufdriften; men man bör ej utan vidare lemna grufvegarne eganderätten till jorden endast och allenast för att bereda dem kredit. Det faller ej af sig sjelft, att man skall vinna det ändamål, för hvilket man lemnar grufvegaren eganderätt och derigenom möjlighet till kredit, nemligen att de skola åstadkomma grubrytning. Man bör nemligen betänka, att den sålunda öfverlätna eganderätten till grufvan kan göras till föremål för spekulation, och att den kredit, som staten på detta sätt bereder grufvegarne, kan förvandlas till penningar på mångahanda sätt.

Jag har velat anföra detta i den förhoppning, att regeringen ej skall underlåta att så fort som möjligt är, vidtaga alla de åtgärder, som äro nödvändiga, för att man åtminstone till nästa riksdag skall kunna få denna fråga reglerad.

Angående
föreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.

(Forts.)

Angående
förelagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst i gruf-
företag å
kronojord.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Swartling, Zetterstrand, Boëthius, Pettersson* i Österhaninge, *Eliasson, Mallmin*, triherre *von Knorring, Åkerlund, Erickson* i Bjersby, *Sjö, Olsson* i Skiftinge, *Petersson* i Boestad, *Månsson, Anderson* i Hasselbol och *Hansson* i Solberga.

Herr Kardell yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! För min del måste jag beklaga, att frågan om uttagande af statens jordegareandel på odisponerad kronojord drogs inför Riksdagen år 1889. Ty denna omständighet förde med sig den kongl. förordningen af den 19 augusti samma år, enligt hvilken förordning utmålsättning för sådan fyndighet på odisponerad kronojord, som efter förordningens utfärdande blifver immutad, icke medgifves, förrän frågan om det sätt, hvarpå staten skall uttaga sin jordegareandel på sådan jord, blifvit af statsmagterna afgjord. Denna författning lade faktiskt hinder i vägen för uppkomsten af hvarje nytt grufföretag i lappmarkerna — ty det är endast i lappmarkerna, som odisponerad kronojord förefinnes — och författningen gäller ännu i dag, d. v. s. efter åtta år. Visserligen hafva flera olika försök gjorts att lösa frågan om statens jordegareandel; många förslag hafva blifvit framställda, men intet har visat sig leda till målet. År 1894 framlades för Riksdagen ett dylikt förslag af regeringen, nemligen att staten skulle tillgodogöra sig sin jordegareandel på sådant sätt, att densamma utarrenderades till den mestbjudande, men detta förslag blef, som vi erinra oss, af Riksdagen förkastadt, och detta, såsom mig synes, på fullgoda skäl.

Nu blifver frågan emellertid den, hvarför har icke denna angelägenhet kunnat ordnas, trots det att så mycken god vilja för frågans lösning lagts i dagen? Jag kan icke besvara denna fråga mer än på ett sätt, nemligen att, såsom jag nu anser, staten icke bör uttaga någon jordegareandel alls på odisponerad kronojord. Förhållandena med odisponerad kronojord, d. v. s. i lappmarkerna, äro synnerligen egendomliga. Naturen lägger der stora hinder i vägen för öppnandet af alla företag af detta slag. Om någon vill der öppna en grufva, måste han först och främst med dryga kostnader ställa i ordning kommunikationer. Han måste från aflägsna orter skaffa till platsen allt hvad som behöfves för grufdriftens sättande i stånd och för dess uppehållande; dertill kommer den omständigheten, att han, äfven i bästa fall, får vänta i många år, innan han kan få någon ränta på sina i företaget nedlagda penningar. Jag ber i detta hänseende att endast få erinra om förhållandet med Malmbergets jernverk vid Gellivara. Detta verk har kostat i anläggning 10 millioner kronor — således en oerhörd summa. På denna summa hafva aktieegarne ännu icke fått någon som helst utdelning, och det torde dröja länge, innan de kunna få någon sådan. Den, som skördat vinsten af detta företag, är den svenska staten, och detta såväl direkt som indirekt. Jag ber att få framlägga några siffror för att bevisa detta. År 1895 nedfraktades på Gellivarabanan till Luleå 600,000 tons jernmalm. Denna malmquantitet hade ett värde af omkring 4,500,000 kronor. Af dessa 4,500,000 kronor betalades i frakt till statsverket 1,950,000 kronor. Det var hvad Gellivarabanan fick, således i rundt

tal 2,000,000 kronor. För dessa 2,000,000 kronor kunde denna bana hållas vid magt; för denna summa fick en talrik befolkning af jernvägstjenstemän och jernvägsbetjente med familjer sitt uppehälle, och staten fick äfven sin andel i vinsten. Af den nedfraktade malmens värde återstår då något öfver 2,500,000 kronor, hvilken summa till större delen utbetalades till arbetslöner i Gellivara. Der uppgingo nemligen aflöningslistorna för hvarje månad till 150,000 kronor, och således utbetalades för hela året c:a 800,000 kronor i arbetslöner. Resten utgick naturligtvis till amortering och till andra ändamål. — Sålunda har der uppe i vildmarkerna uppkommit en blomstrande koloni, en medelpunkt för utbredande af svensk odling i dessa bygder. Der har en fast, skattebetalande befolkning slagit sig ned, ty det är med bergverkskolonierna liksom med åkerbrukskolonierna, att de, som slå sig ned i sådana, blifva der bofasta. Kunna vi nu antaga, att, i fall t ex. staten vid den tid, då frågan om utmålsläggning för Gellivara förevar, hade beslutit sig för att der uttaga sin jordegareandel, denna uppblomstring skulle hafva inträdt? Jag tror det icke.

Jag ber i sammanhang härmed få erinra derom, att i sådana länder, der förhållandena äro alldeles desamma som hos oss, uttager staten icke någon jordegareandel: så stort intresse har staten af att söka leda storkapitalet in på dylika företag för att derigenom åstadkomma uppblomstring och välstånd. Jag vill härvid i främsta rummet nämna Ryssland. Der finnes en ny grufslag af år 1893 — det är således här icke fråga om några föråldrade bestämmelser. Enligt denna grufslag är det icke tillåtet att inmuta fyndigheter på jord, som tillhör enskilda personer. I Ryssland tillhöra alla mineralier, som upptäckas på enskild persons egendom, honom och ingen annan. I afseende å sådana fyndigheter gäller således icke den rätt, som finnes i Sverige, nemligen inmutarerätten. Helt annorlunda är deremot förhållandet med odisponerad kronojord. På sådan jord får den, som upptäcker en fyndighet, ensam behålla alltsammans, sedan, liksom hos oss, vissa formaliteter blifvit iakttagna. Staten vill icke blifva kompanjon i företaget och gör sig icke till godo något slags jordegareandel, och dock äro den ryska statens finanser icke sådana, att denna stat har råd att skänka bort penningar. Men man har der lärt sig inse, att i sådana fall som detta den liberalaste politiken i längden också är den mest vinstbringande, och man har lärt sig att till dess rätta värde uppskatta den nationalekonomiska betydelsen af att vildmarkerna uppfyllas med kolonier och att en mängd nyttiga samhällsmedlemmar der kunna slå sig ned och förvärfva sitt uppehälle.

På samma sätt är det i Finland. Der tillgodogör sig staten icke någon jordegareandel vid inmutning å odisponerad kronojord. Enahanda är förhållandet i Norge. På samma sätt är det faktiskt, ehuru man formellt icke går till väga på lika sätt, äfven i de vestra af Nordamerikas förenta stater äfvensom i de Australiska kolonierna.

Hvad England beträffar, är förhållandet der ett helt annat. Der uttager staten, såsom redan motionären, herr Fredholm, omnämnt, sin jordegareandel i form af »royalty», d. v. s. ett slags afgäld. Denna

*Angående
foreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)*

*Angående
foreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
foretag å
kronojord.*

(Forts.)

afgåld utgår, då fråga är om jern och stenkol, i viss del af malmen, och i fråga om andra mineral, t. ex. koppar, i viss del af den vunna produkten. Men äfven uti England, der förhållandena dock äro så helt och hållet olika mot hos oss, medgifvas dock i fråga om aflägsnare trakter åtskilliga förmåner. I kommerserådet Nordströms af motionären nyss omtalade redogörelse yttras härom: »I fråga om aflägsna och mindre väl undersökta trakter anses det nödvändigt att framlocka kapital för grufdriftens utveckling genom att åt personer med förmögenhet och inflytande bevilja stora vidder med rätt att indela dem i mindre områden, som kunna öfverlätas på andra.» Detta gäller om aflägsna trakter i England, men äfven den mest aflägsna trakt i England kan icke i något afseende, vare sig i fråga om bristfälliga kommunikationer eller ofördelaktiga förhållanden i öfrigt, jemföras med våra lappmarker. Man kan i detta sammanhang möjligen tala om Småland, Vermland eller Dalarne, men ingalunda om de aflägsna bygderna i lappmarkerna, der förhållandena äro helt annorlunda. Och likväl har man sålunda äfven i England beviljat särskilda fri- och rättigheter, då det varit fråga om att framlocka grufdrift i sådana bygder, som der anses för aflägsna.

Man skulle visserligen kunna tänka sig, att staten borde hos oss sjelf öfvertaga grufdriften. Ja, det är sant: svenska staten har i äldre tider sjelf drivvit grufvörelse. Den har haft jerngrufvor och äfven deltagit i driften af Falu koppargrufvor, men sådana experiment har staten öfvergifvit, då de visat sig icke lända densamma till fördel. Det finnes nog länder här i Europa, der staten idkar grufdrift. Så är förhållandet med Preussen och äfven i viss mån med Österrike—Ungern, men i dessa länder skördar staten ingen vinst deraf, åtminstone icke någon väsentlig sådan. Jag tror, att sådant för Sveriges del icke skulle vara något tillrädligt experiment.

Jag ber för öfrigt att få anmärka, att i fall man skulle bestämma sig för att uttaga jordegareandel der uppe i lappmarkerna, så kommer der att uppstå en väsentlig skilnad mellan två olika kategorier af bergverk, nemligen dels sådana, för hvilka utmålsläggning blifvit beviljad redan före den 19 augusti 1889, och dels sådana bergverk, som då ännu icke fått någon utmålsläggning och från hvilka sålunda statens jordegareandel skulle uttagas. De förra, som fått utmålsläggning, äro de rikaste. Bland dessa förekomma Malmberget, Kiruunavaara och Luossavaara, som alla 3 äro mycket rika på malm. Hvad dessa beträffar, kommer staten aldrig i tiden att få någon jordegareandel af dem. Dessa skulle således hafva en dubbel fördel; icke blott den, att de äro mycket rikare af naturen, utan de skulle äfven blifva särskildt privilegierade och gynnade af lagstiftningen. Jag undrar, om man under sådana förhållanden skulle kunna förmå någon att egna sig åt upptagandet af de mindre gifvande fyndigheterna, som skulle drabbas af den nya lagstiftningen, om den komme till stånd.

Motionären anförde nyss ett yttrande af föredraganden af grufvärenden i kommerskollegium, hvilken bör vara den främsta auktoriteten i dylika saker. Detta yttrande har äfven jag här; i detsamma uttalar han som sin öfvertygelse, att staten icke bör tillgodogöra sig sin jordegare-

andel på odisponerad kronojord, emedan det ligger i dess intresse att framlocka kultur, lif och rörelse i dessa aflägsna bygder. Jag var förut — såsom motionären nämnde — icke af denna åsigt. Jag hängaf mig då åt den illusionen, att staten borde på ett eller annat sätt uttaga sin jordegareandel i grufvor å odisponerad kronojord. Men jag har sedan dess så småningom kommit till den öfvertygelsen, att staten icke bör göra det, utan att det är den bästa politiken för staten att — såsom förr i tiden varit brukligt och såsom grufvestadgan ännu föreskrifver — allt fortfarande låta inmutaren behålla jordegareandelen. Det har varit våra förfäders politik och våra grannars politik. Det är visserligen ledsamt att nödgas uppgifva den tanke på särskild vinst för staten vid sådana företag, som man förut haft, och som herr Fredholm nyss förklarade sig ännu hysa. Men för min del kan jag icke finna annat, än att den tanken icke kan realiseras, såsom han önskar, och att det stora målet — kulturens framsteg i Norrland — snarare skall derigenom motverkas än befrämjas. Hufvudsaken för staten är alltid den nationalekonomiska sidan. Jag anser det därför vara bättre, att vi sjelfva i tid söka skingra den illusionen än att vänta, tills vi få se den till stor skada blifva krossad af de yttre omständigheterna.

*Angående
förelagden
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.*

(Forts.)

Med den åsigt, jag hyser, är det sålunda klart, att jag icke kan i allo dela utskottets uppfattning af den föreliggande frågan. Jag har naturligtvis icke något emot utskottets hemställan, att herr Fredholms motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, men jag kan deremot icke vara med om utskottets motivering, då utskottet uttalar den tanken, att Kongl. Maj:t icke lär underlåta att allt fortfarande egna frågan uppmärksamhet. Detta vill med andra ord säga, att utskottet uttalar den förhoppning, att Kongl. Maj:t skall framkomma med nytt förslag i denna sak och sålunda derigenom ytterligare fördröja utvecklingen af de trakter, det här gäller. Ty den dagen torde säkerligen vara ganska aflägsen, då vi kunna komma öfverens om en antaglig lösning af frågan om jordegareandelen. För min del skulle jag därför velat, att lagutskottet hemställt om afslag å motionen under uttalande af den tanke, att staten icke alls bör söka tillgodogöra sig sin jordegareandel, och att i samband dermed författningen af den 19 augusti 1889 med det första måtte upphävas.

Det är sant, såsom herr Fredholm nämnde, att jag i fjol tänkte mig, att denna förordning skulle kunna upphävas med det vilkor, att de, som hade mutesdjar på bergverk i lappmarken, skulle förbindas att ställa sig till efterrättelse, hvad framdeles kunde blifva stadgadt angående statens jordegareandel. Jag har emellertid nu hört, att ett sådant vilkor icke skulle åstadkomma någon ändring i bestående förhållanden, och att det skulle vara liktydigt med att låta den ofta omtalade ordningen fortfarande ega bestånd. Ett sådant vilkor skulle blifva ett ständigt sväfvande damoklessvärd, då man befunde sig i full ovisshet, huru saken skulle komma att ordnas; det skulle vara mycket betänkligt för personer, som vägat sina penningar på sådana företag, om hvilka här är fråga. Jag har därför nu också helt och hållet uppgifvit all tanke på detta vilkor, då jag anser, att det för hela samhället och särskildt för dessa landsdelar i Norrland vore bäst

*Angående
förelagten
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
foretag å
kronojord.*

(Forts.)

och lämpligast, att staten icke alls begagnade sig af sin jordegare-andel.

Jag ber således att få yrka bifall till lagutskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen.

Herr Berndes: Äfven om den föreliggande motionen icke torde till någon Riksdagens åtgärd föranleda, skall jag dock be att få säga, att jag är motionären tacksam för att han framkommit med sin motion, emedan jag anser, att den afgäld, »royalty», som han i densamma föreslår, är det enda och lämpligaste sättet att lösa frågan om kronans andel i vinsten af malmfyndigheter, som ligga på kronans mark. Af de olika sätt, som för detta måls vinnande föreslagits, och som utskottet omnämner, har det första eller koncessionssystemet icke kommit i fråga i vårt land, emedan det skulle åstadkomma en alltför stor revolution i bestående förhållanden. Det andra sättet för tillgodogörande af kronans andel, eller arrendesystemet, hvilket af Kongl. Maj:t förordats, har icke kunnat gå igenom, hufvudsakligen på grund deraf, att det går ut på erläggandet af en viss procent af vinsten. Detta är opraktiskt, emedan det torde vara omöjligt att åstadkomma en utredning af, huru stor vinsten är af denna handtering; och jag tror, att det kan vara tvifvelaktigt, om egarne sjelfva kunna afgöra, huruvida det blir vinst eller förlust. Det 3:dje sättet eller afgäldssystemet torde vara det lämpligaste.

Då Kongl. Maj:t 1894 framkom med sitt förslag om ändring i vissa §§ af grufvestadgan, hade det troligtvis varit meningen att i 17 § inrycka bestämmelsen, att jordegareandelen å odisponerad kronojord skulle af staten bibehållas. Men till följd af högsta domstolens afstyrkande blef detta uteslutet. Jag kan icke annat än instänmma med herr Fredholm, att det är angeläget, att det ju förr dess hellre blir fastslaget, att staten icke skall släppa ifrån sig dessa rikedomar, som finnas der uppe i Norrland. Att utskottet nu icke kunnat komma fram med något förslag är förklarligt äfven af den anledningen, att, då det är fråga om en afgift, som staten skall erhålla, grufstadgan först måste ändras i den riktningen, att staten tillerkännes rätt till jordegareandelen. Men något sådant kan man icke begära af utskottet; och jag har derför icke någon anmärkning att göra mot utskottets förfarande i denna fråga.

Herr Kardells motion föreligger visserligen icke nu till behandling; men han har yttrat, att Gellivare gruffält icke skulle lemna någon vinst. Ja, det kan ju hända. Ty stora företag bruka vanligen icke lemna någon vinst i början. Det dröjer lång tid, innan de nedlagda kapitalen hunnit ersättas. Men om Gellivare också icke skulle haft någon förtjenst, så måtte väl icke det bero derpå, att staten der tagit eller kunnat taga sin jordegareandel. Jag är, som sagdt, tacksam för att herr Fredholm framkommit med sin motion, och jag ber äfven att få instänmma med honom i hvad han här yttrat, ehuru jag för öfrigt icke har något yrkande att göra.

Herr Ohlsson i Vexjö: Ehuru jag anser, att herr Fredholms förslag i sak är förtjent af synnerlig uppmärksamhet från stats-

magternas sida, vill jag likväl icke nu ingå i någon diskussion i Angående
 sjelfva sakfrågan. Ty såsom kammaren torde finna, är motionen föreslagen
 af sådan beskaffenhet och affattning, att lagutskottet med bästa vilja lagstiftning i
 icke kunnat åtgöra något med anledning af densamma. Strängt fråga om rätt
 taget och i sjelfva verket är förslaget icke någon motion, utan endast till andel i
 en hemställan till lagutskottet att i frågan motionera hos Riksdagen; vinst af gruf-
 och motionären har icke sjelf hemställt till Riksdagen att fatta företag å
 beslut i ärendet. Vid sådant förhållande skulle man möjligen hafva kronojord.
 kunnat ifrågsätta, huruvida den föreliggande framställningen bort af (Forts.)
 kammaren upptagas och remitteras till lagutskottet. Dermed må nu emellertid vara huru som helst; säkert är, att lagutskottet icke i likhet med exempelvis bevillningsutskottet har motionsrätt hos Riksdagen.

Under sådana omständigheter synes det mig uppenbart, att lagutskottet af formella skäl varit absolut förhindradt att föreslå någon som helst åtgärd i ärendet, och jag anhåller således, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Jansson i Taberg: Herr talman! Då jag för min del anser, att utskottet väl knapphändigt affärdat herr Fredholms föreliggande motion, skall be att få yttra några ord.

Jag hyser visserligen den uppfattningen, att utskottet under nuvarande förhållanden ej kunnat göra annat än afstyrka motionen, men det synes mig dock, att utskottet bort i sin motivering häfda Riksdagens ståndpunkt i frågan, den ståndpunkten nemligen, att jordeganderätten till fyndigheter på odisponerad kronomark bör, såsom Riksdagen flera gånger uttalat, åt staten bevaras. Då nu herr Fredholms motion går i den rigtningen, anser jag, att hans uttalande i sjelfva sakfrågan är riktigt, och jag gillar sålunda för min del fullständigt den ledande tanken i motionen.

För öfrigt hade jag, såsom jag förut haft äran säga, önskat, att utskottet i sin motivering för motionens afstyrkande något häfdat Riksdagens ståndpunkt, på det att icke, om utskottets förslag bifalles, den tolkning deraf må kunna göra sig gällande, att Riksdagens åsigt nu vore, att staten bör afstå sin jordeganderätt till inmutaren.

Med uttalande af denna min mening till protokollet, och då jag anser, att kammaren för närvarande icke kan göra annat än att bifalla utskottets hemställan, anhåller jag att få yrka bifall dertill.

Herr Brauting: Då denna debatt utvecklats till att äfven omfatta herr Kardells motion, skall jag be att få säga några ord.

Om någonsin, måtte det väl i ett fall som detta vara klart, att den privata eganderätten icke kan göra anspråk på att betraktas såsom ett absolut rättsinstitut, utan att den är helt enkelt en anordning, som under gällande historiska förutsättningar kan vara mer eller mindre utsträckt i den mån, som detta ur allmän synpunkt är lämpligt och kan tjena det allmänna bästa. Det har också öfverallt i de länder, der dessa frågor varit under debatt, visat sig, att just grufvorna äro bland de första föremål, på hvilka samhällets uppmärksamhet rigtats, och bland de föremål, som man tidigast velat försöka

Angående
förelagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)

att afkläda dess nuvarande monopoliserade karakter att endast tjena enskildas intressen. Det är klart, att, när här nu från herr Kardells sida föreligger förslag om att ytterligare utsträcka rätten för enskilda att tillgodogöra sig nationens gemensamma rikedom, detta måste framkalla protester från alla dem, som anse, att man redan gått alldeles för långt i att bevilja sådana koncessioner, sådan rätt att tillgodogöra sig malmfyndigheterna, och att den tanken deremot, som herr Fredholm utvecklat, att staten bör bevaka hvad den eger och se till att icke någon drager allt för stor fördel af hvad som bör komma det gemensamma bästa till godo, bör vinna möjligast största afseende och uppmuntran.

Mina partivänner i franska deputerade kammaren hafva länge varit ense om att särskildt framhålla de tre stora föremålen för det nuvarande storkapitalets exploatering, som vore lämpligast att i första hand bringa under samhällets kontroll, de tre nemligen, som heta: banker, kommunikationsväsen — särskildt jernvägarne — och grufvor. Hvad bankerna beträffar, ber jag blott att få framhålla, att man då i fråga om dem i sjelfva verket endast tenderar åt det mål, som så starkt framträder särskildt i denna kammare, då man så småningom söker afskrifva de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt och sträfvar efter att få riksbanken till en centralbank, som skall dominera hela penningmarknaden. Hvad kommunikationsväsendet angår, vill jag erinra, att man i fråga om det endast åsyftar samma sak, som vi i vårt land redan i stor utsträckning börjat tillämpa och som de allra flesta af oss anse vara fullt riktigt, det systemet nemligen att staten bör vara i besittning af sjelfva hufvudpulsådronna för samfärdseln, och derigenom förhindra de stora olägenheter, som andra länder och särskildt Frankrike fått kämbart, då det enskilda kapitalintresset lyckas slå under sig detta samfärdsmedel. Med tanken på alla de stora och beklagliga brister, som vidlåda vår jernvägsstyrelse, bör man ändock kunna säga att det varit en lycka för vårt land, att staten från början slagit in på denna väg och icke öfverlemnat åt den enskilda företagsamheten, som det så vackert heter, att brandskatta hela landet till några enskildas förmån.

På samma sätt är förhållandet med grufdriften. Der gäller det en egendom, om hvilken ingen menniska kan säga, att den *bör* tillhöra enskild person. Der gäller det, hvad som finnes nedlagdt i våra berg, i svenska folkets gemensamma jord, det gäller att på allt sätt låta detta komma det allmänna till godo. Att der vilja släppa lös den enskilda spekulationen och dekretera, att den afkastning, som malmbergen i Norrbotten lemna, möjligen uppgående till milliarders värde, för all framtid skall tillkomma enskilda bolag, det är en princip, som icke låter sig försvaras, vare sig med några hänvisningar till kulturens framsteg eller med den nya omvändelsen af herr Kardell från hans 1894 i frågan intagna ståndpunkt.

Jag ber särskildt att få fästa mig vid, att herr Kardell talade om att en uppblomstring skett i Norrbotten genom privatkapitalets omsorger. Jag tror, att man bör vara något försiktig med sådana blomstermålningar. Då man ser, huru storkapitalet skapat välstånd endast för en hop aktionärer, som kanske äro bosatta på andra håll, och ser,

huru stora massor proletariserade arbetare hopas, der storkapitalet har sin härd, då bör man icke tala om att sådant befördrat uppblomstring för en landsdel, och man bör i synnerhet akta sig för att likställa den uppblomstring, som synes af bolagens dividender, med den uppblomstring, som den stora mängden af arbetarebefolkningen, hvilken får arbeta i hop dessa dividender, får någon känning af. Jag har sjelf såsom skiljedomare i Norbergsstrejken för 6 år sedan lärt känna, hvilka löner som betalas åt våra grufarbetare. När man sett dessa aflöningslistor, slutande på en summa af 40 å 50 kronor i månaden för en arbetare, då kan man icke säga, att sådant visar något synnerligen stort uppblomstringstecken, och att den befolkning, som får lefva under sådana torftiga förhållanden, är till den grad att lyckönska, att den får ytterligare tillfällen att låta sina arbetskrafter på sådana vilkor tagas i bruk. Nu vet jag väl, att i Norrbotten betalas afsevärdt högre arbetslöner än i mellersta Sverige, men man måste också besinna, att der uppe lefves ett nybyggarelif och att arbetarne der äro afskurna från det stora flertalet af de kulturmöjligheter, som dock erbjudas i öfriga delar af landet, samt att priset på en mängd lifsförnödenheter der uppe står i motsvarande höjd till lönerna.

Med dessa anmärkningar har jag endast velat betona, att jag i föreliggande fråga helt och hållet sluter mig till den strömning, som, glädjande nog, går igenom denna kammare, och som åsyftar att åt staten rädda så mycket som möjligt af hvad det enskilda kapitalintresset vill söka att i Norrbotten slå under sig. Att jag i detta fall går längre, än herrarne i allmänhet göra, torde kammaren icke finna underligt, men jag tror, att åtskilliga, som icke vilja gå så långt som jag, skola inse, att man just på en sådan punkt måste sätta den bestämda fordran, att det allmännas rätt och bästa på bästa sätt tillvaratages.

Herr Fredholm: För att betona vigten och betydelsen deraf, att den enskilda företagsamheten bör fritt få göra sig gällande i Norrbotten, hänvisade herr Kardell till Gellivara Malmberg och dess utveckling samt meddelade, att detta för närvarande hade ett värde af omkring tio millioner. Om något kan bevisa riktigheten af hvad jag framhållit eller att Norrbottens malmtillgångar innehålla stora rikedomar och att staten bör något tillgodogöra sig dessa för sitt ändamål, så är det väl denna af herr Kardell lemnade upplysning. Det måste väl synas mycket antagligt, att icke grufegarne af sina egna kapital nedlagt några tio millioner kronor i Malmberget. Herr Kardell säger också, att de deri nedlagt sin vinst och att de på så sätt, utan att för sina i företaget nedlagda penningar erhålla någon ränta, på fa är höjt bergets kapitalvärde till omkring tio millioner kronor. Men jag vill fråga, om icke detta mer än något annat visar, hvilka stora rikedomar, som der uppe stå till buds och förfogande för dem, som kunna tillgodogöra sig malmtillgångarne.

Herr Kardell framhöll äfven, hvilken vikt och betydelse det hade för Norrbotten, att der bildades grupper af kolonier. Derom är jag ense med honom, och jag ber särskildt att få betona betydelsen häraf.

Angående föreslagen lagstiftning i fråga om rätt till andel i vinst af gruf-företag å kronojord (Forts.)

Angående
förelagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)

Men jag vill tillägga, att der bör icke bildas grupper af kolonier, bestående endast af grufarbetare, utan äfven af jordbruksarbetare. Men huru skall detta senare kunna förverkligas? Icke kan man väl tänka sig, att några burgna jordbrukare skola resa upp till Norrbotten och köpa mark för att der odla och bygga. Nej, det blir fattigt folk, som begifver sig dit upp; och i en sådan landsdel, der det endast är sommar fyra månader af året och vinter de öfriga åtta månaderna, der kan fattigt folk icke existera, om man icke bereder dem möjlighet dertill genom att uppföra bostäder åt dem och för öfrigt i stort ordna för dem. Men hvem skall göra därför nödiga utlägg? Icke lär väl Riksdagen vilja anslå några andra medel än sådana, som staten kan hemta från grufdriften der uppe, för att åt de personer, som begifva sig dit, ordna på sådant sätt, att de må kunna bygga och bo der och med hvarandra associera sig för att strätva och hjälpa hvarandra. Detta måste ske efter en organiserad plan, som kräfver penningar att genomföra; och något sådant tror jag icke Riksdagen vill taga någon direkt befattning med. Men i samma stund grufbolagen få eganderätten till grufvorna, då lär nog dessa grufbolag draga försorg om, att kolonier af jordbrukare komma till stånd der uppe, emedan detta för idkande af grufdrift för dem blir en större eller mindre nödvändighet för att kunna förse grufpersonalen med kött, mjölk och smör. Men hvad skulle det då bli för slags jordbrukare? Jo, i sådant fall skulle vi der få landbönder och arrendatorer åt grufbolagen i stället för sjelfständiga jordbrukare, hvilket är något helt annat. Den osäkra ställning, som sålunda skulle komma att beredas en stor befolkning i Norrbotten, anser jag skulle vara högst skadlig i många hänseenden. Om allt detta kan man ju säga, att det är endast drömmier och funderingar. Må vara. Men det är dock en *möjlighet*, att drömmen kan blifva realiserad, och om den skulle blifva det, skulle detta komma att medföra stora sociala faror för framtiden. Vill man därför förebygga något sådant, måste man i tid vidtaga sådana åtgärder, som leda utvecklingen in på den rätta stråten.

Herr Kardell nämnde, att, om man skulle antaga mitt förslag, man skulle skapa olika förhållanden för grufvorna der uppe i Norrland. Man skulle få privilegierade grufvor och icke-privilegierade, hvilket vore något, hvari han såge en fara. Det är samma resonnement, som man alltjemt får höra. Så snart någon på grund af förbiseende en gång erhållit ett privilegium, så säger man, att för likställighetens skull samna privilegium måste medgifvas åt alla andra. Men jag kan icke finna, att så bör vara förhållandet. Hela denna fråga om Norrbottens blifvande kolonisering är ännu i ett så outredt skick, att det icke torde vara någon fara att vidtaga den åtgärd, som jag i min motion förordat, äfven om man tager hänsyn till den omständigheten, att der redan finnas grufföretag med full eganderätt, som icke skulle blifva underkastade den nya lagbestämmelsen. Ty dessa grufvor, som hafva full eganderätt, behöfva likaväl som de andra för sin utveckling kommunikationer, som icke finnas der uppe; och man kunde ju då med beviljandet af sådana kommunikationer förknippa några medgifvanden från de privilegierade grufegarnes sida och derigenom åstadkomma likställighet med de icke privilegierade.

Herr Kardell hänvisade vidare till England och sade, att man der för att understödja uppkomsten på aflägsna trakter af sådana företag meddelade eftergifter. Ja, icke skulle jag för min del hafva något emot att man gjorde så äfven här. Jag vill gerna vara med om att i sådana fall meddela eftergifter från tillämpningen af ett allmänt stadgande i den mån, sådant kan vara erforderligt, och när det kan påvisas, att det icke är möjligt att dertöfutan åstadkomma ett godt företag. Men dessa eftergifter böra icke gå längre än till att undanrödja svårigheterna för företaget; det får icke vara sådana eftergifter, som för staten afskär möjligheten för all framtid att ingripa i utvecklingens gång.

*Angående
förelagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag i
kronojord.
(Forts.)*

Herr Kardell hänvisade också till den historiska utvecklingen och talade om, att man förr gjort så, att man genom privilegier befrämjat utvecklingen och att man befunnit sig väl deraf. Men det är en betydlig skilnad mellan förr och nu. De problem, som äro förelagda nutiden att lösa, äro af helt annan natur än fordom, och det är därför nödvändigt att nu tillgripa andra medel för deras lösande, än man gjort förut.

Jag skall slutligen, till vederläggning af den ärade lagutskottsledamotens påstående, att min motion vore af den beskaffenhet, att den egentligen icke bort remitteras till lagutskottet och att detta icke bort sysselsätta sig med den, be att ännu en gång få hänvisa till 53 § regeringsformen, hvilkens stadganden ligga till grund för min ståndpunkt. Der talas om Riksdagens utskott och stadgas: att konstitutionsutskottet har att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne; att statsutskottet har att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets ställning; att bevillningsutskottet har att behandla bevillningsfrågor; att bankoutskottet har öfverseende öfver bankens styrelse; samt att lagutskottet har att »utarbeta» de från kamrarne remitterade förslag till civil-, kriminal- och kyrkolagarnes förbättring. Detta tycker jag är tydliga ord, som innebära ett fullt berättigadt skäl för den åsigten, att min motion bort föranleda ett uttalande af lagutskottet i motionens syfte, i synnerhet som en fullständig utredning af frågan förelåg, sedan densamma behandlades vid 1894 års riksdag.

Herr Zotterman: Herr talman, mine herrar! Jag vill erinra kammaren derom, att Riksdagen år 1889 beslutade en skrivelse till Kongl. Maj:t med hemställan, huruvida icke kronan borde tillgodogöra sig jordegareandelen vid inmutningar å odisponerad kronojord till hälften, såsom förhållandet är i alla andra fall mellan jordegaren och inmutaren. I en skrivelse af år 1890 hemställde Riksdagen, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huru staten skulle kunna på ett för densamma mest förmånligt sätt tillgodogöra sig denna jordegareandel. När sedan med anledning deraf ett lagförslag år 1894 framlades af regeringen, så uttalade sig också Riksdagen för ett statens tillgodogörande af jordegareandelen å odisponerad kronojord. Men hvarför föll frågan i Andra Kammaren? Det var därför, att kammaren icke kunde gilla det sätt, hvarpå regeringen föreslagit, att staten skulle tillgodogöra sig jordegareandelen.

Angående
förelagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.
(Forts.)

Då således, mine herrar, alla de tre gånger på icke fullt åtta år, som denna fråga varit före och af Riksdagen pröfvats, Riksdagen uttalat sig för att staten borde hafva jordegareandelen å odisponerad kronojord, så förefaller det mig alldeles naturligt, att icke Riksdagen eller denna kammare nu kan frånträda den uppfattning, den sålunda uttalat, hvilket kammaren enligt mitt förmenande skulle göra, om den bifölle det här under diskussionen af herr Kardell framställda yrkandet, att med ogillande af lagutskottets motivering bifalla det slut, hvartill lagutskottet kommit. Jag för min del ansluter mig till den uppfattning, som gjorts gällande af de tre förutnämnda Riksdagarne, och anser mig därför fullt berättigad att här anhålla om afslag å herr Kardells förslag och under sakens nuvarande läge bifall till lagutskottets förslag.

Herr Redelius: Såsom ledamot af lagutskottet skall jag be att få till protokollet antecknadt, att jag för min del, i fråga om statens jordegareandel i malmfyndigheter å odisponerad kronomark, delar den uppfattning, som uttalats af herr Fredholm, och därför beklagar jag, att utskottet icke *kunnat* komma fram med ett förslag, som kunnat befördra frågans lösning. Men i formelt hänseende intager jag samma ståndpunkt som herr Oblsson i Vexjö, hvarför jag naturligtvis yrkar bifall till lagutskottets betänkande äfven hvad beträffar motiveringen.

Herr Kardell: Herr talman! Orsaken, hvarför jag framställt mitt yrkande, är den, att jag ifrån min ståndpunkt ansett, att staten icke kan komma till någon rimlig lösning af frågan om tillgodogörande af dess jordegareandel, ty det har visat sig på andra håll, att detta är omöjligt. Men kan man utfinna någon sådan antaglig lösning, skall jag vara den förste att helsa densamma med glädje.

Jag är dock, som sagdt, alldeles övertygad om, att det är ytterst svårt, om icke rent af omöjligt, att finna någon sådan. Herr Fredholm talade om jordbruk i dessa trakter omkring Loussavaara och Kirunavaara.

Dessa trakter äro emellertid så högt belägna, att aldrig något jordbruk der kan komma till stånd; måhända skulle sådant kunna drivas vid Malmerget vid Gellivara, men jag tviflar på, att möjlighet till jordbruk finnes vid de andra aflägsna malmerbergen. Jag har förut endast obetydligt berört den historiska utvecklingen. Ser man närmare på den, kommer man till bedröfliga fakta. Ty som bekant, ha alla de, som i äldre tider nedlagt pengar på grufföretag i lappmarkstrakterna, gått under och blifvit ruinerade samt och synnerligen; och detta oaktadt de fått mycket stora fördelar utom statens jordegareandel. Denna jordegareandel, som numera tillkommer inmutare på grund af § 17 grufvestadgan, hafva de nemligen alltid haft, men dertill fingo de också förr af staten stora skogar och afgäld från hela socknar med mera dylikt. Det är ju bekant, att staten i våra dagar söker taga igen dessa s. k. rekognitionsskogar. Det är ett mycket sorgligt faktum, att man i äldre tider trots dessa förmåner likväl ändå alltid misslyckades.

Det är emellertid icke vid dessa fakta, jag förut fäst mig, och jag har icke talat om den historiska utvecklingen ur den synpunkten, utan jag har närmast talat om hvad som passerar i våra dagar och hvad som är lämpligast och ändamålsenligast under nuvarande förhållanden att göra.

*Angående
föreslagen
lagstiftning i
fråga om rätt
till andel i
vinst af gruf-
företag å
kronojord.*

(Forts.)

Herr Fredholm: Hvad beträffar herr Kardells uppgift, att något jordbruk icke skulle kunna komma till stånd uppe vid Loussavaara och Kirunavaara, så ber jag att få påpeka, att det bolag, som är närmast intresserad i dessa malmberg, utgifvit åtskilliga broschyrer i samband med koncessionsansökningen, hvori uppgifves, att mellan Gellivara och Loussavaara, Kirunavaara ligga stora slätter, hvilka skulle kunna lämpa sig för gräsodling. Någon annan odling än gräsodling lämpar sig ej öfver hutvud taget ej i dessa trakter; men det gräs, som der kan erhållas, är af utmärkt beskaffenhet.

Man har sagt, att de nödiga åtgärder, som under alla förhållanden erfordras för att der uppe få till stånd ett jordbruk, afsedt för att uppföda kreatur och utöfva mejerihandtering, nog komma att i sinom tid af bolagen ombestyras. Men hvarför kan icke staten i stället för bolagen göra detta? Då komma ju innehafvarne af dessa jordbruk i rapport till staten och icke till bolagen, och detta blir för dem en helt annan sak.

Hvad nu beträffar jordegareandelen och öfriga förmåner för grufdriften, som herr Kardell ville hafva ordnade i öfverensstämmelse med forna förhållanden, vill jag göra kammaren uppmärksam på, att det är en väsentlig skilnad mellan förr och nu. Förr skänkte man bort skogarne till grufegarne för att befrämja grufdriften, hvilket haft till följd, att staten i våra dagar får köpa igen dem. På det sättet går det till, när staten skall uppmuntra grufdriften, och må vi därför taga lärdom af denna historiska utveckling. Af domänstyrelsens berättelser kan inhemtas, att vi verkligen få köpa igen, hvad staten skänkt bort förut.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt propositioner af herr talman gifvits å de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs vidare lagutskottets utlåtande n:o 35, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 8 § i kongl. stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878.

*Om ändrad
lydelse af
8 § i skjuts-
stadgan.*

I motion, n:o 83, inom Andra Kammaren hade herr *G. Kronlund* föreslagit, att Riksdagen ville för sin del besluta, att ofvannämnda paragraf erhöle följande ändrade lydelse:

„Innehafvare — — — — —

Så väl gästgifvare som stationsföreståndare vare berättigad att, med den inskränkning, som för de i 28 § omförmälda fall finnes stad-

Om ändrad gad, vid måltider till vägfarande försälja maltdrycker — — — —
 lydelse af finnes stadgadt.»
 8 § i skjuts-
 stadgan.

(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Kronlund: Herr talman, mine herrar! Jag ber att med anledning af lagutskottets afstyrkande hemställan få yttra några ord om motionen.

Såsom skäl för min motion har jag framhållit, att den gästgifverierna medgifna utskänkningsrätten missbrukas, och att gästgifvaregårdarne på många ställen äro ett slags privilegierade ölkrogar. Jag har grundat detta uttalande icke allenast på egen erfarenhet, utan äfven på många uppgifter och meddelanden från andra håll.

En god del af den arbetsförtjenst, den lösa befolkningen i Norrland förvärvar på timmerflottning och skogsbygge, nedlägges på ölförtäring å gästgifverierna vid kyrkobyarne. I synnerhet under marknader frekventeras dessa ställen flitigt af traktens befolkning, ofta till föregelse för kyrkofrid och sabbatshelgd. Hvilka af dessa gäster å gästgifvaregårdarne, som kunna karakteriseras såsom vägfarande, är ofta svårt att säga; och äfven om många af dem skulle kunna hänföras under denna rubrik, gifver dock denna nästan oinskränkta utskänkningsrätt, som vanligen utöfvas på flera ställen inom samma kommun, vid handen missförhållanden, som tariffva rättelse.

Huru lönande ölförsäljningen är för gästgifvarne och huru stark frestelsen till missbruk deraf är, torde man finna, då man tar i betraktande, att gästgifvarne ofta taga tre å fyra gånger så mycket i försäljningspris som varan betingat i inköpspris. Säkert är, att på många ställen är ölförsäljningen uteslutande den enda faktorn vid anbuds afgifvande å gästgifverihållningen.

Sjelfva denna gästgifveriernas utskänkningsrätt är för öfrigt stridande mot hela vår kommunala sjelfbestämningsrätt i hithörande frågor. Angående gästgifveriernas ölförsäljning blir aldrig kommunen i tillfälle att yttra sig, oaktadt dessa ölförsäljningar ofta ega rum på flera ställen i hvarje kommun, under det att vid beviljandet af utskänkningsrätt till maltdryck i vanliga fall tariffvas utlåtande från kommunerna; i vissa fall fordras till och med bifall af vederbörande kommunalstyrelse, t. ex. vid beviljandet af rätt att utskänka öl utom måltider.

Under sådana förhållanden synes det mig vara af nöden att vidtaga någon förändring i denna förordning.

Jag har såsom korrektiv mot de öfverklagade missförhållandena föreslagit, att servering af öl endast skulle få ske vid måltider i stället för att, såsom förordningen nu lyder, denna är medgifven både vid och utom måltider. Lagutskottet, som välvilligt medgifvit, att missbruken uti ifrågavarande afseende kunna förekomma, har invändt, att detta förslag skulle, om det blefve lag, lätt kunna kringgås, och

att verkliga resande skulle bli lidande på den inskränkning, som der föreslås. Sålunda skulle jemte öl kunna serveras en värdelös smörgås, en bit bröd eller dylikt. Ja, det är sant, att kringgåendet af en lag alltid är möjligt, men vår bränvinsförordning och vår maltdrycksförordning innehålla ju exempel på samma inskränkning i utskänkningsrätten som den, jag nu föreslagit. Det är väl dock antagligt, att lagstiftarne nog öfvertänkt lämpligheten af ett sådant stadgande, innan det gafs.

Om ändrad
lydelse af
§ i skjuts-
stadgan.
(Forts.)

Föreliggande prejudikat visa för öfrigt, att ett kringgående af samma stadgande, när det gäلت maltdrycksförordningen, betraktats såsom öfverträdelse och föranledt till ansvar, och då skulle ju äfven samma praxis kunna bli rådande här. Det finnes för resten knappast något område, der lagstiftaren har så svårt att förebygga öfverträdelse och kringgående af lagen som just här, men därför, synes det mig, bör man icke afstå ifrån att försöka det medel, som står närmast till buds.

Lagutskottet framhåller, att man i nitet och pligtroheten hos åklagarne har att söka det bästa stödet. Men åklagarne äro i verkligheten magtlösa gent emot dessa missbruk; de kunna på grund af nuvarande bestämmelser icke ingripa, der de borde och skulle ingripa.

Konungens befallningshafvande, invändes det också, har ju rätt att vid förekommande oordningar förbjuda ölutskänknigen. Men ölutskänknigen behöfver ej alltid föranleda sådana oordningar, att rättigheten skall kunna frångå gästgifvaren. Och för öfrigt är ej sagdt, äfven om oordningar förekomma, att dessa alltid från aflägsna landsbygder nå vederbörandes öron.

Hvad den inskränkning beträffar, som i förevarande fall verkliga vägfarande skulle lida, är det ju enahanda förhållanden i viss mån vid statens jernvägar. Och för öfrigt äro ju de inskränkningar, som nykterhetsrörelsen i våra dagar ålägger oss, bra mycket större i andra frågor, när det gäller att verka för dess syfte.

Jag ber därför att fortfarande få yrka bifall till min motion.

Häruti instämde herr *Bengtsson* i Häradsköp.

Herr Schenström yttrade: Herr talman! Då jag har någon personlig erfarenhet rörande hvad som afses i förevarande motion, har jag begärt ordet.

För min del tror jag icke, att motionärens framställning bör bifallas; ty då kan till den nuvarande svårigheten att bestämma hvad som menas med »vägfarande», hvarpå sådana här frågor afgörande i vanliga fall hufvudsakligen hänger, äfven komma tvifvel om, hvad som kan vara att hänföra till en måltid. I Vestmanlands län bestämde Konungens befallningshafvande för åtskilliga år sedan — nu är det annorlunda —, att å en mycket liflig plats i den domsaga, der jag är domare, och å hvilken plats finnes så väl gästgifvaregård som hotell, öl skulle få försäljas endast tillsammans med mat. Den maten blef emellertid så småningom en liten smörgås, som framsattes tillsammans med öl. Men nu var det ju i allmänhet

Om ändrad
lydelse af
8 § i skjuts-
stadgan.
(Forts.)

hufvudsak att få öl, och den der smörgåsen blef, om jag så får säga, blott en försvarsåtgärd, för att ölet icke skulle anses serveradt enbart. Härjemte kunde det ju icke föreskrivas, att till en smörgås skulle få lemnas endast en halfbutelj öl, utan ofta, ifall man ens brydde sig om smörgåsen, erfordrades till den åtskilliga halfbuteljer öl. För polismyndigheten var det ej godt att stäffa detta bruk, ehuru å platsen i fråga finnas, i olikhet mot hvad som vanligen förekommer å landsbygden, så väl kronobetjening som ett par polis-konstaplar. Men det fins ju ett annat sätt att hämma missbruk i förevarande hänseende, som lagutskottet äfven har antydt, och det är användning af den rätt, som enligt ifrågavarande lagstadgande är lemnad åt Konungens befallningshafvande. Såsom exempel på dess utöfvande vill jag omnämna, att Konungens befallningshafvande i Westmanlands län just i år begagnat sig af sin rätt uti sådant hänseende till att vid en annan gästgifvaregård i den domsaga, der jag är, helt enkelt förbjuda försäljning af öl.

För öfrigt tror jag, i likhet med lagutskottet, att för öfverträdelse af den gästgifvare eller skjutsstationsföreståndare medgifna rättighet i förevarande hänseende borde stadgas samma straff som för annan person, den der olofligen försäljer maltdrycker, och sålunda ändring ega rum i 1 mom. af 12 § i kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885, hvarom jag redan förut tänkt att möjligen väcka förslag, då högsta domstolen uti ett utslag i början af nästlidna år förklarar, att öfverträdelse af gästgifvare i sådant hänseende icke kan anses svårare, än att han öfverskridit den honom tillkommande rättighet till utskänkning af maltdrycker, hvarför böter af högst 20 kronor må ådömas. Det är därför min uppfattning, att kammaren nu icke behöfver i denna fråga vidtaga någon särskild åtgärd, utan lugnt kan lemna åt domstolarne att bestämma, hvad som menas med »vägfarande» samt öfverlåta åt Konungens befallningshafvande att i förekommande fall vidtaga lämplig åtgärd; och yrkar jag, herr talman, i följd deraf bifall till utskottets hemställan.

Herr Bruzelius: De olägenheter, som i ifrågavarande hänseende förefinnas och som motionären skildrat i sin motion och i sitt anförande, har ju utskottet erkänt vara synnerligen beaktansvärda. Derför har utskottet ock varit ense med motionären deri, att det vore önskligt, om lagbestämmelsen komme till stånd, som rådde bot i detta afseende. Men det sätt, som motionären föreslagit, har man emellertid icke kunnat anse vara det rigtiga. Ändringen skulle ju bestå blott deri, att, under det att det nu är medgifvet för gästgifvare eller stationsföreståndare att med vissa inskränkingar *vid* eller *utom* måltiden försälja maltdrycker, denna rätt skulle inskränkas till att gälla endast *vid* måltiden. Det är redan frambållet, och jag vill ytterligare bekräfta, att det är mycket svårare att i domstolsväg afgöra, huruvida en framsatt »skorpa» är att anse såsom måltid, än det är att afgöra, huruvida en person är att anse såsom vägfarande eller icke vägfarande.

Nu, som sagdt, förefinnas olägenheter, men jag undrar ändå, om

icke motionären öfverskattat olägenheterna, då han t. ex. påstått, att invånarne i en större by, undantagandes närmaste grannar till gästgifvaren eller skjutsstationsföreståndaren, skulle vara berättigade att å gästgifvaregården eller skjutsstationen få sig maltdrycker serverade. Icke kan väl af den omständigheten, att, såsom motionären omnämmt, i förefintliga prejudikat »närmaste grannar» förklarats ej skola anses såsom vägfärande, få dragas den slutsats, att alla andra inom byn boende skola hänföras till »vägfärande.» Om man vill råda bot för de missförhållanden, som här påpekats, har utskottet förmenat, att det syftet skulle främjas vida bättre, derest för öfverträdelse af den gästgifvare eller skjutsstationsföreståndare medgifna rättighet stadgades samma straff som för annan person, som olofligen försäljer maltdrycker. Men derom föreligger emellertid för närvarande icke någon framställning.

På dessa grunder, herr talman, tager jag mig friheten yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Gent emot de båda föregående talarne skall jag ännu en gång be att få erinra, huru nästan snart sagdt omöjligt det är att afgöra, hvem som är vägfärande eller icke vägfärande. I de glest bebodda delarne af vårt land, t. ex. Norrland, der byarne äro stora och vidsträckta, ja, kunna vara ända till en mil långa, torde de allra flesta äfven i den by, der gästgifvaregården är belägen, hafva ett godt stycke väg att tillryggalägga, innan de nå den, och då kunna de ju med allt skäl försvara namnet »vägfärande», äfven om deras afsigt såsom oftast blott är att förtära öl på stället.

Jag skall be att få med förefintliga rättsfall bestyrka riktigheten af hvad jag säger. Jag vill till en början nämna, hurusom högsta domstolen i ett fall dömt en gästgifvare, för att han utskänkt öl till personer, som enligt vittnens utsagor voro bosatta i gästgifvaregårdens omedelbara närhet. Af ett annat rättsfall inbemas, att en gästgifvare frikänts från ansvar för missbruk af sin rättighet, då han utskänkt öl åt en person, som bodde $\frac{1}{4}$ mil från gästgifvaregården och som icke hade haft annat ändamål med besöket å gästgifvaregården än att der förtära öl. Hvad nu beträffar förslaget om utskänkningens begränsning till måltider, har jag erinrat, att ungefär samma uttryck ju finnes i både bränvinsförsäljningsförordningen och maltdrycksförordningen och väl sålunda torde vara der försvadt. Jag skall för öfrigt anföra ytterligare ett rättsfall. En person, bosatt i Örebro, som hade rätt att servera öl vid måltider, serverade sådant åt personer, och derjente utan särskild begäran en liten smörgås, temligen obetydlig. För detta tog han betaldt med 15 öre, d. v. s. ölets vanliga värde. Han åtalades och blef jemväl af domstolen fäld till ansvar för öfverträdelse af maltdrycksförordningen. Jag frågar, om icke med föreslagna stadgande lika väl skulle kunna inträffa samma förhållande. Det är verkligen mycket svårare, synes mig, att afgöra, hvilka som äro vägfärande, än att afgöra, hvad en måltid är. Och säkert är, att man åtminstone i någon mån bör hämma det missbruk, som litet hvarstädes gör sig gällande.

Jag skall be för öfrigt att få uppläsa några uttalanden. Det

Om ändrad lydelse af § i skjutsstadgan.
(Forts.)

Om ändrad lydelse af § i skjutsstadgan. (Forts.)

kom en skrifvelse i dag till riksdagsmannen Emil Olsson, från Charlottenberg, af denna lydelse: »Jag tror, att en dylik inskränkning vore väl behöflig, ty gästgifvarne missbruka flerstädes sin rätt att sälja öl. Till vägfärande räknas nästan alla, som befara allmänna vägar vare sig åkande eller gående, och följderna blir, att gästgifverierna (likasom jernvägsrestaurationserna) mångenstädes äro ölkrogar och astadkomma mycken skada inom de kommuner, der de äro belägna.» Och här ett annat litet utdrag: »Mig förefaller det, att detta utskänkande af öl är fullt ut lika förderbringande och ekonomiskt ruinerande som utskänkningen af brännvin. Det var en sorglig syn förliden vår och sommar att se den stora mängd af fattiga, lösa karlar, som under sken af att vara »resande» utbytte sina surt förvärfvade vår- och sommarförtjenster emot det oskäligt dyra och ofta nog rätt dåliga öl, som tillhandahålles å vår gästgifvaregård, hvarvid helt naturligt ofta blef följderna oljud, skrån och stundom slagsmål.» Detta uttalande är från Norrbottens län. En annan från Norrbotten skrifer: »Att rätten brukas i superiets tjänst, framgår deraf, att det finnes sådana gästgifvaregårdar, der kanske ett 30-tal resande i kvartalet stå antecknade i dagboken; men icke för ty har det hemforslats omkring — 10 ölfat. Reflexionerna göra sig sjelfva.» Jag har dussin med sådana skrivelser, som bestyrka de uppgifter, jag haft.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Efter föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om kungörande af slutting, biföll kammaren, hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 11.

Om ändrad lydelse af § 32 i landstingsförordningen.

Föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 32 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

I en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottets behandling hänvisad motion n:o 5 hemstälde herr *A. Ericson* i Ransta, att Riksdagen för sin del måtte besluta att vidtaga den förändringen i ofvanberörda paragraf, att orden »senast fjorton dagar» måtte ändras till *senast trettio dagar*, men hemstälde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Nordström begärde ordet och yttrade: Såsom mångårig landstingsman tror jag mig kunna vitsorda befogenheten af den nu föreliggande motionen. Visserligen förmodar jag, att Första Kammaren redan bifallit hvad utskottet föreslagit, men jag anser frågan vara af den vigt, att den ändå icke bör med hel tystnad begrafvas.

Såsom motionären här ganska riktigt antydt, föreligga inför landstingen frågor af mycken vigt och betydelse, som äro af så stor omfattning, att det enligt mitt förmenande är ogörligt att på ett par dagar kunna på ett tillbörligt sätt sätta sig in i dessa frågor. Särskildt påpekar motionären de lagförslag, som från Kongl. Maj:t remitteras till landstingen för deras utlåtande.

Sådana lagförslag kunna understundom vara af ganska digert omfång. Nu ankomma dessa skrivelser, motioner och framställningar till landstingsmännen *högst* åtta dagar, innan landstinget sammanträder; men det har också händt, åtminstone inom det landsting, jag tillhör, att dessa handlingar ej kommit fram till landstingsmännen förr än ett par dagar före landstingets öppnande — det har åtminstone händt mig ett par gånger.

Nu säger visserligen utskottet, att man har god tid att sätta sig in i frågorna under denna tid, men jag hemställer till herrarne — de flesta här hafva ju varit eller äro landstingsmän — huru pass god tid det kan vara. I allmänhet äro ju landstingsmännen upptagna icke allenast af de frågor, som skola afhandlas vid landstinget, utan de hafva en mängd enskilda angelägenheter att tänka på; och det är icke sagdt, att dessa landstingsmän, när handlingarne komma dem till handa, genast äro till reds att taga i tu med dem.

Så säger utskottet, att landstingsmännen vanligen genom tidningspressen blifva underrättade om dessa framställningars innehåll. Ja, hvad det län vidkommer, som jag tillhör, tillgår det der vanligen på det sättet, att tidningarna referera klämman i hvarje motion eller framställning, som göres till landstinget. Men dermed har man alls icke någon reda på motiveringen för de olika framställningarne; och det torde likväl vara på grund af denna motivering, landstingsmännen skola bilda sig ett omdöme om sakens beskaffenhet; den inverkar på det slut, hvartill man i frågan kan komma.

Så säger slutligen utskottet, att man under landstinget kan få god tid att vidare sätta sig in i frågorna. Iuom det län, jag tillhör, är i regel landstinget samladt två dagar. Möjligtvis kan till den tredje dagen uppskjutas justeringen af föregående dags protokoll eller kanske något enstaka val, men vanligen tillgår det så, att första dagen behandlas mindre frågor, som ej blifva hänskjutna till utskott, då deremot mera omfattande frågor uppskjutas till andra dagen för att på aftonen den första dagen kunna behandlas i de utskott, som tillsättas af landstinget. Jag undrar då, huru pass mycken tid, landstingsmännen kunna få att sätta sig in i de olika framställningar, som blifvit gjorda. Jag tror, att det blir temligen lösligt; och det har äfven visat sig, att, när fråga är om sanitets-, sedlighets- eller andra frågor, som komma känslorna att vibrera, en talare med förmåga kan leda landstinget med sig att fatta ett beslut, som man, sedan frågan väl en gång blifvit afgjord, finner vara alldeles rasande. Så har händt mer än en gång.

Vidare har man sagt, att förslaget strider mot den nuvarande landstingsförordningen, emedan enligt beslut, som här fattades för ett par år sedan, en landstingsmans funktioner räcka från den 1 september till den 1 september och således, i fall motionstiden inskränktes, en ny eller omvald landstingsman icke skulle vara be-

*Om ändrad
lydelse
af § 32 i
landstings-
för-
ordningen.
(Forts.)*

Om ändrad lydelse af § 32 i landstingsförordningen. rättigad att vid första landstinget under tjenstgöringsperioden framkomma med en motion. Jag får säga, att detta förefaller mig temligen naivt. Skulle det då vara omöjligt att få denna paragraf så formulerad, att det vore tillåtet för den nye eller omvalde landstingsmannen att äfven före den 1 september få inlemnade sina motioner. (Forts.) Det kan jag icke finna.

Som sagdt — jag anser frågan vara af så stor vikt, att den icke bör dö; och jag kan icke finna, att någon som helst skada sker dermed, att man förlänger den tid, som förflyter emellan motions tidens slut och landstingets öppnande. Tvärtom skulle det väl blifva till stor vinst för landstingsmännen att få denna lilla ökning i tid att bereda sig på de frågor, som skola behandlas vid landstinget.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Bruzelius: Herr talman! Hvad i denna motion anföres, torde väl egentligen beröra undantagsfall. Om äfven på en eller annan ort olägenheter skulle uppstå derigenom, att postgången är försenad, eller genom andra omständigheter, som här äro påpekade, är väl detta på de allra flesta ställen icke af någon verklig betydighet. Erfarenheten ådagalägger ju, att ärendena genom tidningarnes försorg bringas till allmänhetens kännedom, så att landstingsmännen redan i sin hemort före resan till landstinget hafva tillfälle att taga del af de inlemnade motionerna.

Vidare tror jag, att hvar och en, som i likhet med mig varit i tillfälle att bevista landstings förhandlingar, skall inse, att man icke kan stadga sin öfvertygelse i föreliggande frågor, förrän man ser, huru det utskott, dit ärendet remitterats, ser saken.

Men deremot vågar jag hålla före, att ett bifall till denna motion skulle innebära en väsentlig olägenhet; och den består deri, att en nyvald landstingsman beröfvas möjligheten att till det första landstinget under sin tjenstgöringstid väcka någon motion, ty enligt 16 § i landstingsförordningen beräknas tjenstetiden för landstingsman — och förr än denna tid inträdt, kan han väl ej väcka motion — från den 1 september det är, då valet sker. Genom motionstidens utsträckning till 30 dagar skulle ju ovilkorligen, då landstingen sammanträda i september månad, för en sådan landstingsman afskäras möjligheten att vid första landstinget, han bevisar, väcka en motion.

På grund häraf, herr talman, tager jag mig friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Om ändrad lydelse af § 1 i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda.

Skedde föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda.

I berörda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 124, hemstälde herr *K. Staaff*,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till på det sätt ändrad lydelse af 1 § i lagen angående ersättning af allmänna medel till oskyldigt häktade eller dömden den 12 mars 1886, att såsom förutsättning för ersättnings utgående till för brott häktad person ej längre måtte bibehållas, att det befunnits, att den häktade icke kunnat begå brottet, utan att ersättningsrätten måtte utsträckas jemväl till den, hvilken antingen aldrig bort vara föremål för någon skälig misstanke eller som genom hållen ransakning friats från all dylik misstanke för att hafva begått det brott, hvarför han hållits häktad.

Om ändrad lydelse af § 1 i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömden.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr Staaff: Herr talman, mine herrar! Ehuru väl jag naturligen icke kan göra mig någon synnerligt stor förhoppning om att kunna få min motion fram vid detta tillfälle, då den blifvit utan någon särskildt antecknad reservation af lagutskottet afstyrkt, vågar jag likväl be att få för en kortare stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag gör det särskildt därför, att jag af lagutskottets utlåtande finner, att utskottets uppfattning af den här ifrågavarande lagstiftningen är så grundväsentligt skild från hvad jag vågar anse vara den rigtiga, och att utskottets uppskattning af det värde, som denna lagstiftning verkligen har till sin grundtanke och skulle kunna hafva, om den bättre utförts, så betydligt skiljer sig från hvad jag anser vara rigtigt, att jag finner det synnerligen nödvändigt att söka i någon mån bortarbета denna uppfattning, då jag väl inser, att det kommer att fordras rätt ifrigt arbete för att kunna så småningom få fram den mening rörande lagen, som jag tillåter mig förfäktas.

Utskottet yttrar till en början, att det övill fästa uppmärksamheten derpå, att ifrågavarande stadgande egentligen är af supplementär art, och som af utskottets utveckling befinnes, menar utskottet dermed, att en oskyldigt häktad lika väl som hvarje annan, hvilken lidit skada, har rätt att här för söka godtgörelse af den, som skadan förorsakat, och att således i förevarande fall den oskyldigt häktade eger erhålla ersättning af den, som obehörigen föreskrifvit, vidtagit eller föranlett häktningsåtgärden, sålunda antingen af domstolen, åklagaren eller angifvaren. Nu menar utskottet, att, när denna allmänna ersättningsrätt finnes, den är så pass fundamental, att den lagstiftning, hvarom här är fråga, allenast utgör ett supplement till densamma.

Detta är icke min uppfattning. Jag tror att, om man från de fall, då en häktad person frikännes, afskiljer dem, i hvilka han ställes under framtiden eller utgår från ransakningen såsom fortfarande väsentligt misstänkt — jag skall derom sedan yttra mig vidare — och således de fall återstå, då häktningen verkligen berott på antingen något fel eller något misstag, de fall äro vida öfver-

Om ändrad lydelse af § 1 i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömda.
(Forts.)

vägande, då häktningen berott på misstag och tillkommit i följd af den menliga ofullkomlighet, som ej tillåter oss att redan vid början af en så invecklad sak, som en brottmålsransakning kan vara, riktigt och korrekt skönja, hvilken som är den skyldige, och att blott i mera sällan förekommande händelser det kan tillvitvas en embetsman eller enskild person ett sådant fel, som skulle ådraga denne embetsman eller enskilde ersättningsskyldighet. Jag har icke funnit, att felaktigheter i detta afseende förekomma så ofta, att man kan säga, att det skulle vara de mest framträdande af dessa olika fall, och att således, som utskottet påstår, här ifrågavarande lagstiftning skulle vara af endast supplementär art och afsedd att fylla de små luckor, som den allmänna skadeståndspligten kunnat lemna öppna.

Jag vill hålla före, att denna lagstiftning har ganska stor betydelse, då staten derigenom ger ett erkännande af, att den är pliktig att lemna den enskilde, som har fått lof att underkasta sig ett lidande för fullföljande af samhällets ändamål, en rimlig ersättning för detta lidande.

Nu är man ju ganska ense om — och nu skall jag komma till den punkten — att det icke kan komma i fråga, att staten skulle förklara sig skyldig att lemna ersättning till hvarje häktad, som sedan ej blir fäld för brottet. Det är nemligen klart, att om en person ingår i en ransakning såsom misstänkt till följd af en hel del omständigheter, och om sedan ransakningen från det ena tillfället till det andra likväl icke häfver den misstanke, som från början har blifvit rigtad mot den personen, utan han utgår från ransakningen, visserligen icke öfvertygad om brottet, men å andra sidan ej heller alldeles fri från misstanke — så att man snarare kan säga, att han utgår från ransakningen under ungefär samma grad af misstanke som han ingick i densamma — då är det klart, säger jag, att samhället icke mot honom kan åtaga sig någon ersättningsskyldighet. Ty hvarför utgår han öfver hufvud taget alls från ransakningen? Jo, endast och allenast därför att man icke i evighet kan uppehålla en brottmålsprocess, utan måste någon gång sluta dermed och säga sig sjelf att, hafva åklagaren och de i målet intresserade tills nu icke kunnat åstadkomma någon bevisning mot denne person, så lära de väl ej heller kunna det, om ytterligare uppskof sker, utan man får anse, att den utredning, som har vunnits, är den enda, som kan vinnas i målet; men något annat betyder således i sjelfva verket icke afslutandet af ransakningen i fråga om uppfattningen af den tilltalades skuld i detta fall.

Men ser man bort från detta fall, så är det som olikheten i uppfattningen inträder, och det är då som vår lag har sagt: för att lagstiftningen skall tillerkänna den tilltalade någon rätt till ersättning, fordras det, att omständigheterna händelsevis legat på det sättet, att han kan bevisa, att han icke *kunnat* begå det ifrågavarande brottet. Om herrarne behaga kasta en blick på de tre förutsättningar, som i den ifrågavarande lagens § 1 utpräknas, och som jag återgifvit i min motion, skola herrarne nemligen finna, att den tredje förutsättningen i sjelfva verket logiskt omfattar den första och andra. Den första förutsättningen lyder, »att det brott, för hvilket han till-

talats, icke blifvit begånget». Detta är således blott ett fall af, att brottet icke kan vara begånget af den häktade. Den andra förutsättningen lyder: »att det föröfvats af annan än den tilltalade.» Detta är ett annat exempel på samma förhållande. Den tredje förutsättningen har följande lydelse: »att det *eljes* icke kan vara af honom begånget.» Och med detta »*eljes*» har lagstiftaren afsett att säga, att han uppsatt de två första förutsättningarne såsom exempel för att i den sista meddela den abstrakta och generella regeln. Förhållandet är således, att, för att man skall få ersättning, händelsen måste hafva fogat så, att man kan bevisa, att man icke har *kunnat* begå det ifrågavarande brottet.

Om ändrad lydelse af § 1 i lagen angående ersättning af allmänna medel åt oskyldigt häktade eller dömd.
(Forts.)

Min motion afser i motsats härtill, att lagstiftningen skulle ordnas på ungefär följande sätt: om en person efter hållen ransakning, och sedan man således har sökt att utreda saken, så godt sig göra låter, utgår ifrån en sådan ransakning på det sätt, att de skäl till misstanke, som från början kunna hafva förelegat mot honom, icke längre finnas kvar, i det att utredningen har vederlagt dem, då måste jag påstå, att han i sjelfva verket icke står i något annat förhållande till den förbrytelse, för hvilken han var tilltalad, än hvilken annan människa som helst. Det finnes då icke något som helst skäl till misstanke mot honom för att hafva föröfvat brottet, men han har dock undergått den stora och svåra olyckan att af samhället berövas sin frihet, och det därför, att omständigheterna en gång legat på det sättet, att det *kunde* hafva varit händelsen, att han begått brottet, i följd hvaraf man icke vågat släppa honom fri, utan måst försäkra sig om hans person, på det att icke en eventuellt fällande dom måtte blifva alldeles utan mening och effekt.

Den norska lagstiftningen har i ifrågavarande ämne en bestämmelse, som lyder på följande sätt: »för skada, som genom hållande i ransakningshäkte vållas, skall den, mot hvilken ransakningen nedlägges, eller som genom laga dom frikännes, på derom gjord ansökan tillerkännas ersättning af statsmedel, när de för hans brottslighet förebragta bevisen blifvit vederlagda.» Sedan har lagen visserligen några undantagsfall från denna regel, men hvad jag velat fästa uppmärksamheten på, är den form, som den norska lagen gifver den nu ifrågavarande principen, då den säger, att hufvudförutsättningen är, att de bevis, som mot en tilltalad blifvit förebragta, blifvit vederlagda. De tvenne mycket framstående kommentatorer, som hafva utgifvit den upplaga af straffprocesslagen, som jag här har i min hand, nemligen riksadvokaten Getz och statsminister Hagerup, tillägga i en not till denna paragraf följande ganska märklige sats: »att alla bevis skola vara vederlagda. kan dock knappast, bokstafligt taget, fordras, när misstanken dock kan betecknas såsom väsentligen försvagad (afkräftet).»

Såsom herrarne finna, är denna formulering något, som ganska mycket närmar sig till den, som jag med anslutning till vissa andra uttryck i vår lag föreslagit i min motion. »När bevisen äro vederlagda» är nemligen ungefär detsamma, som jag velat säga med mitt förslag, »när alla skäl till misstankar äro undanröjda.»

Det är bekant — ehuru någon statistik derom icke kan fram-

Om ändrad
lyde. se af § 1
i lagen
angående
ersättning
af allmänna
medel åt
oskyldigt
häktade eller
dömde.
(Forts.)

läggas, då uti justitieombudsmannens embetsberättelse, så vidt jag kunnat finna, den ifrågavarande lagstiftningens resultat icke äro berörda — att det blott är i ett mycket ringa fåtal fall, som denna lagstiftning har kunnat tillämpas, och det är utan tvifvel därför, att man för ersättnings utgående har uppställt vilkor, som i sjelfva verket äro orimliga.

Jag vill således vördsamt hemställa till alla de medlemmar af kammaren, som i likhet med mig äro intresserade för, att de lidanden, som straffprocessen låter den enskilde undergå, särskildt genom det svåraste af dess tvångsmedel, frihetens förlust, måtte af samhället i möjligaste mån godtgöras dem, som oskyldigt utstått dessa lidanden, att de måtte skänka vänlig uppmuntran åt tanken i min motion. Och jag vågar göra samma vördsamma hemställan till dem, som öfver hufvud taget önska, att vår lagstiftning och våra lagstiftningsåtgärder skola vara byggda på verkliga logiska och rimliga förutsättningar, hvilket jag vågar påstå *icke* är fallet med den ifrågavarande lagen.

Herr talman! På nu anförda skäl tager jag mig friheten att yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand, John Olsson, Branting, Wavrinsky, O. Olsson* i Stockholm och *Nydahl*.

Herr Bruzelius yttrade: Herr talman, mine herrar! Det är redan af den föregående talaren framhållet, att den, som lider skada, har rätt att härför få godtgörelse af den, som skadan förorsakat, och att således i detta fall den oskyldigt häktade är berättigad att fordra ersättning af den, »som obehörigen föreskrifvit, vidtagit eller föranledt häktningsåtgärden, således antingen af domstolen, åklagaren eller angifvaren».

Jag håller fortfarande före, att i denna rätt ligger full säkerhet för den oskyldigt häktades anspråk på godtgörelse för den honom genom häkteningen förorsakade skada eller olägenhet.

En utsträckning af denna ersättningsskyldighet bör, enligt utskottets åsigt, icke ega rum i annat fall, än då en häktad, som genom laga kraftvunnet utslag berättigats att af domstol, åklagare eller angifvare erhålla godtgörelse för häktning, icke kan utfå denna ersättning till följd af bristande tillgång hos den ersättningsskyldige. Men ett sådant förhållande torde väl vara ytterst sällsynt, och äfven i detta fall kan det vara fara för missbruk. Staten har nemligen icke varit i tillfälle att i målet bevaka sin rätt, utan målets utgång har naturligtvis varit beroende på den bevisning, som parterna sjelfva hafva förebragt.

Det är af dessa skäl, och då efter mitt förmenande något behof af lagändring i det ifrågavarande afseendet icke förefinnes, som jag, herr talman, tager mig friheten att yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt herr tal-

mannen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den i ämnet väckta motionen.

§ 13.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 39, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af 25 kap. 9 § rättegångsbalken.

§ 14.

Vid föredragning derefter af lagutskottets utlåtande n:o 40, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891, innefattande utskottets hemställan, att berörda, inom Andra Kammaren af herr *C. J. Hammarström* afgifna motion, n:o 54, icke måtte af Riksdagen bifallas, anförde

Herr Hammarström: Utskottet har afstyrkt min motion, såsom det synes, af det skäl, att den är af för underordnad vikt, men jag skall be att få upplysa, att jag, sedan jag väckte denna motion, fått mottaga en hel mängd skrivelser från sjukkassor i olika delar af landet, i hvilka skrivelser man uttalat sina sympatier för denna motion; och jag har hört, att det äfven fins andra ledamöter af kammaren, som erhållit skrivelser i samma syfte. Då kan man fråga sig: huru kommer det till, att denna sjukkasselag under de förflytna åren har blifvit omfattad med så litet intresse, som det i verkligheten visat sig? På den frågan får man svaret i Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande ändring af sjukkasselagen, hvilken proposition sedan har inkommit till Riksdagen. Det upplyses nemligen i denna nådiga proposition, att under den utredning, som har egt rum rörande detta ärende, det har framkommit upplysningar derom, att de mindre sjukkassorna och sjukkassorna i allmänhet icke hafva haft kännedom om tillvaron af möjligheten att erhålla förvaltningsbidrag. Och detta har, enligt mitt förmenande, till stor del varit orsaken till, att åtminstone de mindre sjukkassorna icke låtit registrera sig.

Utskottet säger, sedan det anført, att jag yrkat på, att den nu bestämde gränsen för erhållande af förvaltningsbidrag skulle sättas lägre, d. v. s. att det nu för rättighet till registrering stadgade minimiantal af medlemmar eller 25 skulle nedsättas till 15, utskottet säger i sin motivering följande: »Utskottet delar emellertid icke motionärens åsigt om det lämpliga uti en sänkning af denna gräns. Den förutsättningen för en sjukkassas rätt till bidrag för sin verksamhet af allmänna medel synes ligga i sakens natur, att kassan skall, på sin ort och af de samhällsmedlemmar, för hvilka den är afsedd, omfattas med ett icke alltför ringa intresse och det sålunda visa sig, att densamma afhjelper ett mera allmänt behof, och, enligt utskottets mening, förefinnes ej denna förutsättning hos ett företag

för inbördes sjukhjälp, hvilket ej förmått att omkring sig samla ens tjugufem deltagare.»

Alla torde väl dock vara ense derom, att då en sjuk-kassa bildas eller förslag i sådant hänseende framkommer, det ej torde vara mycken utsigt, att man redan vid första sammanträdet kan bringa upp medlemmarnes antal så högt. Härpå beror emellertid, huruvida redan från sjuk-kassans första bildande någon hjälp från staten kan erhållas, under förutsättning nemligen, att det för dem, som bilda kassan, öfver hufvud taget är bekant, att de hafva rättighet att få något sådant understöd af staten. I sistnämnda hänseende framgår emellertid af den kongl. propositionen i ämnet, att man är sinnad vidtaga en välbetänkt åtgärd, nemligen att genom kungörelser bland allmänheten sprida kännedom derom, att förvaltningsbidrag kan erhållas, och detta tror jag skall komma att verka ganska fördelaktigt för framtiden. Om nemligen registreringsrätten blir mera känd och det blir så stäldt, att sjuk-kassorna redan från början af sin verksamhet kunna blifva registrerade och sålunda få stöd i sin verksamhet, tror jag, att också medlemmarnes antal fortare skall ökas.

Af den kongl. propositionen inhemta vi emellertid, att, enligt den i frågan föreliggande utredningen, vid tiden för denna utrednings verkställande inom landet skulle hafva funnits 77 kassor med mindre antal medlemmar än 25. Jag tror mig dock kunna utan öfverdrift påstå, att denna siffra säkerligen behöfver fyrdubblas, om man skall träffa det rätta antalet. För min del är jag således fullt öfvertygad, att om en ändring i det af mig berörda hänseendet blefve vidtagen, detta skulle verka välgörande för sjelfva saken för att nu icke tala om hvilken betydelse det eger från fattigvårdssynpunkt, att personer genom att lättare beredas tillfälle att ingå i sjuk-kassor kunna förskaffa sig erforderlig hjälp vid sjukdomsfall.

Emellertid skall jag i frågans nuvarande läge, och då jemväl en kongl. proposition blifvit Riksdagen förelagd rörande ändring i sjuk-kasselagen, icke besvara kammaren med något yrkande om bifall till motionen.

Vidare yttrades icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om sådan ändring i krigsskolans undervisningsplan, att den ej hindrar regementsmötenas förläggande till en tidigare del af året.

I berörda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 158, hade herr *O. Larsson* i Mörtlösa hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, huru vida icke sådan ändring i krigsskolans undervisningsplan må kunna åvägbringas, att densamma icke vidare må lägga

hinder i vägen mot regementsmötenas utsättande så tidigt, att de kunde afslutas omkring midten af augusti månad.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Larsson i Mörtlösa begärde ordet och yttrade: Såsom kammarens ledamöter torde erinra sig, aflät Riksdagen förra året en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida icke, utan men för härens fältmessiga utbildning, regementsmötena vid infanteriet och kavalleriet inom de hufvudsakligen spanmålsproducerande delarne af södra och det s. k. mellersta Sverige från och med år 1897 skulle kunna utsättas så tidigt, att de kunde afslutas omkring midten af augusti månad. Denna skrivelse utställdes af regeringen till utlåtande af vederbörande militära myndigheter, och regeringen var redan temligen snart färdig med sitt svar, som blef, att skrivelsen icke skulle till vidare åtgärd föranleda.

Af de utlåtanden, som afgifvits, innehåller chefens för krigsskolan det uttalande, att undervisningsplanen vid skolan vore hinderlig för förändring af mötestiderna, med anledning hvaraf jag väckt min motion.

Utskottet har emellertid afstyrkt min motion, på samma gång utskottet likväl vågar hängifva sig åt den sangviniska förhoppning, »att regeringen, i den mån sådant är möjligt, skall söka tillmötesgå Riksdagens önsknings i detta fall.» Men då nu utskottet vet, att, trots det att Riksdagen i fjol skref och begärde en ändring af mötestiden, Kongl. Maj:t icke gjorde något åt saken, kan man då tänka sig, att, om Riksdagen nu *icke* skulle skriva något, Kongl. Maj:t skulle göra någonting? Jag kan åtminstone icke vara så sangvinisk, utan tror, att regeringen fortfarande skall stå kvar på samma ståndpunkt, om man icke gifver den någon påminnelse. Derfor tror jag också för min del, att det finnes skäl för att bifalla min motion, och jag ber på grund häraf att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Vidare anförde:

Herr Lindblad: Herr vice talman, mine herrar! Jag tror, att vi böra vara den ärade motionären tacksamma för att han genom sin motion har velat hålla denna fråga öppen och vid lif. Då man genomgår debatten vid förra riksdagen här i kammaren angående denna fråga, skall man finna, att de uttalanden, som då afgåfvos, nästan enhälligt tillstyrkte aflåtande af den då föreslagna skrivelsen. Det var, såsom jag tror, endast två talare, som uppträdde emot saken, en militär och en f. d. militär. Emellertid fattade denna kammare utan votering det beslutet att godkänna det ifrågavarande skrivelseförslaget till Kongl. Maj:t, och Första Kammaren accepterade äfven samma tanke. Nu har emellertid Kongl. Maj:t afslagit vidtagandet af hvarje åtgärd i det syfte, hvarom då gjordes hemställan.

Jag undrar därför, om man icke bör underkasta utskottet någon kritik för den behandling, det gifvit åt den nu förevarande motionen. Huruvida dock motionen i och för sig träffat frågans kärnpunkt, derom vill jag icke uttala mig; men just med afseende på den behandling, som i följd egnades frågan, tror jag, att utskottet hade varit pligtigt att litet närmare utforska frågans gång hos Kongl. Maj:t. Utskottet har anfört, hvad generalstabschefen har uttalat i denna fråga. Jag vågar påstå, att hans mening kunde man nästan på förhand känna. Det har emellertid roat mig att taga reda på hvad åtskilliga af de militära myndigheterna ute i landsorten hafva funnit sig föranlåtna att yttra, och jag har då fått se först och främst, huru chefen för första arméfördelningen generalmajor Bråkenhjelm uttalar sig — utlåtandet är dock ganska utförligt, och jag har endast haft tid att skriva af sjelfva klämman i detsamma, hvilken lyder sålunda:

»På grund af det oöfvan anförda får jag i underdånighet föreslå Kongl. Maj:t, att den nuvarande mötestiden såsom i militäriskt hänseende fördelaktigast bibehålles; men för den händelse denna icke på grund af »de indirekta ekonomiska förluster, som med nuvarande mötesanordningar drabba de enskilda jordegarne», anses böra bibehållas, får jag i underdånighet föreslå: att regementsmötena vid infanteriet och kavalleriet samt 2:a klassens beväringssmöten vid infanteriet och artilleriet förläggas till medio af maj — början af juni med undantag för de trupper, hvilka skola delta i större gemensamma fälttjänstövningar och för hvilka nämnda öfningar böra pågå från 20—25 augusti — 12—17 september; att 1:a klassens beväringssmöten vid infanteriet och kavalleriet taga sin början omkring 5 dagar efter regementsmötenas afslutande i juni samt för de trupper, hvilka skola delta i större gemensamma fälttjänstövningar, från medio af maj; att rekryt- och förberedande korpral- samt korpralskolorna vid infanteriet förläggas till militäretablissemant i städerna; att en instruktionsbataljon, sammansatt af kontingenter från arméfördelningens samtliga infanteritruppförband och särskildt af de krigsskoleelever och de volontärer, som genomgått infanterivolontärskola, samt de soldater, som under senaste åren varit beordrade till korpralskola, sammandragas inom de arméfördelningar, hvilka ej skola delta i större gemensamma fälttjänstövningar, från den 20—25 augusti till 12—17 september; samt att ett penningebelopp ställes till vederbörande arméfördelningschefers förfogande för att i mån af behof användas till ersättning dels för skada å mark, dels för inqvartering.

Helsingborg den 25 september 1896.

Underdånigt

G. Bråkenhjelm.

Oscar Silverstolpe.»

Derjemte har jag ett annat utlåtande från chefen för Vestmanlands regemente, som slutar på detta sätt: »det synes mig utan egentliga olägenheter kunna ifrågasättas, om icke regementsmötet skulle kunna ega rum redan i maj och afslutas i början af juni. Efter en mellantid af omkring en vecka i och för persedelrengöring

m. m. kunde beväringssrekrytmötet vidtaga och sålunda vara avslutadt vid midten af augusti månad. Genom denna anordning kunde de vapenskyldige vara tillgängliga för jordbrukets behof vid den tid på året, då landtmannen i allmänhet är i största behof af arbetskrafter. Under maj månad kan trädan utan olägenhet användas för öfvingar, och hagmark är då möjlig att beträda, så att skilnaden åtminstone vid Vestmanlands regemente emellan den mark, som i maj samt början af juni månader får beträdas, och den därför tillgängliga i slutet af augusti och början af september månader icke är nämnvärdt stor, och eger häruti ingen förändring rum, om regementets mötesplats skulle komma att förflyttas till Vesterås.

I anseende å rekryternas och skolornas deltagande i regementsmötet torde det lätteligen kunna ordnas genom ändring i de olika omgångarnes inryckning till etablissementet i Gefle, utan att för dessa öfningar medföra större olägenheter.

Vesterås den 18 juli 1896.

A. Reuterskiöld,
Reg:ts Chef.

Gösta Palm.»

När man sålunda från två militära myndigheter har ett tillstyrkande af den åtgärd, som Riksdagens båda kamrar i fjol begärde, så förefaller det mig, som om det vore väl tidigt för oss landtmän att slå till reträtt, utan jag tycker, att vi böra hålla denna fråga öppen, och enda sättet härför är, såsom mig synes, att Riksdagens Andra Kammare — äfven om motionärens förslag icke går till botten af saken — dock *håller* på den uppfattning, som den en gång har uttalat.

Af denna anledning vågar jag vördsamt anhålla om bifall till motionen och afslag å utskottets utlåtande.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mine herrar! Jag hade knappast väntat, att någon skulle yrka bifall till motionen; men då så nu skett, nödgas jag taga kammarens uppmärksamhet något i anspråk. Såsom vi nyss hörde, beslöt Andra Kammaren för sin del i fjol att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i mötestiderna för vissa regementen, för så vidt detta kunde ske *utan allt för stort men* för härens fältmessiga utbildning. Första Kam-maren biträdde sedermera detta beslut, men endast delvis, nemligen för så vidt som den ifrågasatta förändringen kunde ske *utan men* för härens fältmessiga utbildning. I öfverensstämmelse härmed formulera-des också Riksdagens skrifvelse. Sedan har nu Kongl. Maj:t haft ärendet under behandling och chefen för generalstaben har afgifvit det utlåtande, som finnes intaget i herr Larssons motion. Detta ut-låtande är mycket vidlyftigt, och då jag förutsätter, att herrarne litet hvar i motionen tagit del af detsamma, vill jag ej trötta med att relatera det. Endast så mycket vill jag säga, att en hvar torde finna af detsamma, att såväl chefen för generalstaben som det öfver-vägande antalet af de öfriga militära myndigheter, som yttrat sig i frågan, hafva kommit till den bestämda uppfattning, att den då

ifrågasatta ändringen af mötestiderna skulle medföra *väsentligt men* för härens fältmessiga utbildning, och det är på denna grund, som regeringen ansett sig icke kunna biträda Riksdagens önskan. Nu hemställer jag, huruvida, när frågan så nyligen varit föremål för regeringens pröfning, det kan finnas någon utsigt, att man genom ett nytt beslut från Riksdagens sida skulle kunna rubba regeringens uppfattning. Men äfven om man skulle kunna göra detta, kan det väl vara lämpligt att lemna sitt bifall till en sådan motion som den föreliggande? Om vi kunde tänka oss, att denna motion skulle bifallas af Andra Kammaren, och vidare tänka oss den orimligheten, att Första Kammaren skulle biträda Andra Kammarens beslut och slutligen tänka oss den andra orimligheten, att regeringen skulle bifalla kamrarnas önsksningar, och om sålunda en förändring af krigsskolekurserna skulle åvägabringas, som ginge ut derpå, att mötestiderna för svenska armén utsattes litet tidigare än nu är fallet, hvad hade man dermed vuunit? Jo, förra gången begärde Riksdagen förändrade mötestider för vissa regementen, nemligen kavalleri- och infanteriregementena i de sydliga och mellersta provinserna, och detta skulle blifvit till en stor fördel för landbefolkningen i dessa bygder, men ett bifall till den nu föreliggande motion ställer i utsigt, att regementsmötena öfver allt i hela landet komme att utsättas tidigare än nu. På det viset skulle rikets öfriga landsdelar, Norrland och skogsbygderna, hvilka icke önska någon ändring i tiden för mötena, få underkasta sig en sämre mötestid än nu; men kunna vi verkligen begära, att dessa rikets delar skola rätta sig efter förhållandena hos oss? Jag tror, att vid närmare eftertanke mina hedervärda kamrater på östgötabänken icke skola så utslutande tänka på sina egna intressen, att de derigenom vilja förorsaka rikets öfriga inbyggare olägenheter.

Åtminstone vill jag icke göra det och yrkar derfor bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkan-dena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Motionären begärde likväl vötering, som ock företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens fjerdre tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen visade 142 ja mot 46 nej, och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 16.

Herr *P. O. Lundell* aflemnade en motion, n:o 176, om utredning med anledning af brist på sökande till folkskolelärareplatser.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes vidare

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändring af § 89 regeringsformen; och

n:o 6, i anledning af väckt motion om införande af bestämmelse, att ledamot af statsrådet ej må vara riksdagsman, samt vidtagande af häraf föranledda ändringar i grundlagarne;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 39, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 5 angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende, dels ock Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning af vissa telefonledningar;

n:o 40, angående föreslagna jernvägsanläggningar för statens räkning;

n:o 41, angående nedsättning af räntan å uteblifna inbetalningsbelopp för lån från riksgäldskontoret till understödjande af enskilda jernvägsanläggningar;

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i bestämmelserna rörande ett Uddevalla—Venersborg—Herljunga jernvägsaktiebolag beviljadt statslån; och

n:o 43, i anledning af väckt förslag om utredning i fråga om anläggande af nya statsbanor och inlösande till staten af befintliga privatbanor;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af tre motioner angående ändring i presterskapets aflöningsförhållanden;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

n:o 6, med anledning dels af framställningar om ändring i aflöningsstaterna vid riksbankens kontor i Göteborg och Malmö och dels af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid de s. k. mindre afdelningskontoren; och

n:o 7, angående förhöjning i styrelsens för afdelningskontoret i Visby aflöningsstat;

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag angående statsbidrag till inom kommuner anställda examinerade barnmorskors aflöning; och

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för kontroll öfver värden och förvaltningen af fromma stiftelser inom landet.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>J. Bengtsson</i>	i Bjernalt	under 14 dagar	fr. o. m. den 8 dennes,
» <i>C. Sandquist</i>	» 14	» »	» 8 »
» <i>C. G. Thor</i>	» 14	» »	» 7 »
» <i>John Olsson</i>	» 5	» »	» 6 »
» <i>N. Åkesson</i>	» 14	» »	» 7 »
och » <i>C. J. Jakobson</i>	» 10	» »	» 7 »

§ 19.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,³⁸ e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.